

DESNIČINI SUSRETI 2013.

INTELEKTUALAC DANAS

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE

Desničini susreti 2013.

INTELEKTUALAC DANAS

Sveučilište u Zadru, Zgrada Rektorata, Ulica Mihovila Pavlinovića bb
petak i subota, 20. i 21. rujna 2013.

Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, nedjelja, 22. rujna 2013.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
„Desničini susreti“

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb

Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića, Zagreb

**Sveučilište u Zadru, Zgrada Rektorata,
Ulica Mihovila Pavlinovića bb
petak i subota, 20. i 21. rujna 2013.**

**Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom,
nedjelja, 22. rujna 2013.**

„DESNIČINI SUSRETI 2013.“:
INTELEKTUALAC DANAS

PROGRAM RADA /
SAŽECI IZLAGANJA

FF press
Zagreb 2013.

Vladan Desnica (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.)

Pišite staromodno! – Staromodno može da postane samo ono što je nekad bilo pomodno. Prema tome: ne želite li postati staromodan, ne pišite pomodno! Pišući staromodno, radite za osiguranje svoje (književne) starosti! Pišite staromodno! I pri tome dobro pazite da vam se, u razmatranjima o tome pitanju, pod pojmom *modernoga* ne podvuče *pomodno!*

Primjeri koji to potkrepljuju strahovito su mnogobrojni; i jedno obilje izbora stvara u čovjeku zabunu za kojim primjerom prvo da posegne. Kad uzmete u ruke npr. Huxleyev „Kontrapunkt“ (kojim smo se nekad toliko oduševljavali!), kakvog li razočaranja! A, s druge strane, kad prečitavamo koju stranicu Gončarova, iz dobrog starog Oblomova, (koji je valjda i u vrijeme kad je napisan zvučao malko, malko staromodno), kako li je malo ili nimalo popustio od vremena kad smo ga prvi put uzeli u ruke, još negdje sredinom gimnazije! I nemojte sami sebe obmanjivati postulatima novog vremena, zahtjevima publike itd.; uprav je zabrinjujuća naklonost koju uživaju kod publike „staromodni“ pisci: Dickens, Balzac, Tolstoj i slični.

Da, staromodnost je naličje pomodnosti. To je tužna starost pomodnosti. A kako moda i pomodnost nisu prave estetske kategorije, to je jasno da staromodnost ne pogađa istinski umjetnička djela, odnosno pogađa samo one njihove dijelove koji predstavljaju nižu i ne punu umjetničku vrijednost.

(Vladan Desnica, „Zapisi o umjetnosti. Iskustva i refleksije“, u: isti, *Igre proljeća i smrti*, izbor i predgovor Tonko Maroević. Zagreb: Mozaik knjiga, 2008., 477-478. Zapisi su prvi put objavljeni u *Krugovima* br. 4-5, 6, 7, Zagreb, 1952.)

„*M*oderno“ i „*staro*“. – Uvjerenje, među mladim ljudima u svako doba veoma rasprostranjeno, da se upravo u njihovo vrijeme u umjetnosti nešto iz osnova promijenilo, da je upravo njihovo doba jedna prelomna epoha u historiji kulture, jedna vjekovita vododjelnica, samo je iluzija; sasvim bezazlena i sasvim shvatljiva iluzija, ali iluzija. Slična optičkoj iluziji po kojoj djetetu prst pred okom izgleda veći nego zvonik u daljini. Neka vrsta perspektivne obmane. Po mišljenju tih ljudi, razvoj kulture je neobično skokovit, upravo kozlovito skokovit. A povijest kulture, prema njima, dijeli se na dvije ravnopravne polovine: jedna (ona zastarjela, preživjela, preziradostojna) zahvata otprilike od početka svijeta do juče; ona druga (a to je ona koja jedina vrijedi) od juče do danas. To, naravno, može da potječe jedino odatle što su se ljudi u posljednje vrijeme neobično promućurili i što im je kulturni korak postao nesavrnjivo žustriji. Jedino tako može se naime tumačiti što je umjetnost, recimo, od Eshila do juče pokročila svega deset koraka, a od juče do danas stotinu.

Mislim da nije teško pogoditi u čemu leži pravi uzrok takvom gledanju: u površnom (znači: nedovoljnom) poznavanju (i, dosljedno, u bagatelisanju) onih „deset koraka“ od Eshila do danas. – Ignoriranju često razlog leži u ignoranciji.

Realnost nema savršeno nikakve potrebe da izgleda uvjerljiva: ona ima za sebe mnogo jače – istinitost. Umjetnost, naprotiv, čitava živi od uvjerljivosti. U životu neko može težiti 120 kilograma, imati dvostruki podvoljak i epske brčine i govoriti u basu – a pri tom se zvati Ive Klisić. Umjetnost ne može sebi dozvoliti taj luksuz: u književnom djelu, Ive Klisić morat će neminovno biti tanak, štrkljast, imati lukave, nasmješljive očice i kukast, radoznao nos, i govoriti visokim, unjkavim, gotovo eunuškim glasom. (Takvi ljudi obično jako vole krastavce i paprike iz octa i do duboko u starosti sačuvaju odličan vid.)

(Vladan Desnica, „Zapisi o umjetnosti. Iskustva i refleksije“, u: isti, *Igre proljeća i smrti*, izbor i predgovor Tonko Maroević. Zagreb: Mozaik knjiga, 2008., 478-479. Zapisi su prvi put objavljeni u *Krugovima* br. 4-5, 6, 7, Zagreb, 1952.)

PRIPREMNI ODBOR

prof. dr. sc. Zvonko Kovač

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Krešimir Nemeč

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Drago Roksandić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Velimir Visković

Hrvatsko društvo pisaca u Zagrebu

Čedomir Višnjić

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“ u Zagrebu

Ana Brnardić Oproiu

glavna tajnica, Hrvatsko društvo pisaca u Zagrebu

Branimir Janković

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Cvijović Javorina

doktorandica na Poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i
suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu

Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Supredsjedatelji Pripremnog odbora:

prof. dr. sc. Zvonko Kovač

prof. dr. sc. Drago Roksandić

Tajnik Pripremnog odbora:

Filip Šimetin Šegvić

doktorand na Poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i
suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu

Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

i

Nikolina Šimetin Šegvić, magistra povijesti

Voditelj „Desničinih susreta“

Programa društveno-humanističkih i kulturoloških istraživanja

Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije

Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Drago Roksandić

„Kratko“ dvadeseto stoljeće (1914.-1917./1918.-1989.), najčešće „shvaćeno kao „doba ekstrema“, odnosno „doba netrpeljivih“, ali i „doba promjena“, ima još jedno neupitno obilježje – „doba intelektualaca“. Od Zolina *J'accuse* do „smrti“ intelektualnog angažmana kakav je simbolizirao Jean-Paul Sartre te suvremenih intelektualnih kontroverzi u epohi globalizacijskih izazova u vezi sa sadašnjošću i napose budućnošću ljudske vrste i svijeta, ne prestaje biti upitno što je intelektualac, što očekivati od intelektualacâ i koliko su ta očekivanja opravdana. Prvo je pitanje s time u vezi sljedeće: ako se moderno društvo ne može (re)konstituirati onkraj svojih racionalističkih i prosvjetiteljskih ishodišta, je li moguće govoriti o povijesnoj istrošenosti pojma „intelektualca“?

Svjetski trijumf liberalizma 1989. godine nije označio početak kraja povijesti (Francis Fukuyama), ali je neoliberalno globalizirao svjetsku politiku i gospodarstvo, pa i kulturu, na način kojima su Sjedinjene Američke Države, Europska unija, Rusija i Kina, odnosno, sva moderna društva postala, svaka na svoj način, zatočenici međusobno prepletenih upitnih interesnih imperativa. Pritom je potraga za ljudskim boljitkom i srećom prije instrumentalni surogat nego bilo što drugo, a budućnost svijeta kao ekosistema krajnje dvojbena.

Ključno je pitanje, slijedeći Pierrea Bourdieua, što se mijenja u funkcioniranju suvremenoga društvenog, političkog, kulturnog, znanstvenog i intelektualnog polja, napose kada je riječ o promjenama u vezi s medijskim konstruiranjem zbilje, mehanizmima „mikrofizike moći“ (Michel Foucault) te oblicima raznolike prisutnosti ideologije u „postideolojskom dobu“. Dakle, neizbježno je usmjeriti se k analitičkim propitivanjima suvremenog intelektualnog polja i sustavnoj analizi koja uvjetuje njegovo funkcioniranje, izbjegavajući povijesno iscrpljene tradicijski baštinjene bifurkacije na „ljevicu“ i „desnicu“, odnosno poimanje „progresâ“ i „regresa“ u povijesti.

Je li nakon tzv. smrti figure univerzalnog intelektualca sartreovskog tipa vrijeme za specifične intelektualce koji će, slijedeći Foucaulta, intervenirati u političkoj borbi kao znanstvenici eksperti u svome fahu. Obrazovanih je u globaliziranom svijetu inače sve više, mogućnosti njihove međusobne komunikacije sve su veće, znanje sve važnije, a sve je upitnije tko je i što je intelektualac te što je uopće moguće očekivati od njega u svijetu u kojem je i on više ili manje prepoznatljiv pojedinac na tržištu radne snage (u biti neovisno o svome intelektualnom elitizmu, što god to danas moglo značiti).

Što nam, nasuprot ovakvu pristupu, poručuje Konrad Liessmann u svojoj *Teoriji neobrazovanosti?*

Pitanja s time u vezi otvorena su u dugome povijesnom trajanju, najjašnije već od prosvjetiteljskih prijepora, napose u Jean-Jacquesa Rousseaua, a i danas su aktualna, primjerice u misli Michela de Certeaua. U 20. stoljeću Antonio Gramsci ne razlikuje intelektualca od radnika (*homo sapiens* = *homo faber*), a Edward Said izričito tvrdi da intelektualac po definiciji mora biti sekularan. Hans Küng etička pitanja monoteističkih religija vidi unutar istog intelektualnog obzora. Što o tome danas možemo reći kada se nakon posljednjega, sekularnog hladnog rata, koji je završio u 1990-ima, suočavamo s novim usponima, kako sekularizacije, tako i globalnih religijskih fundamentalizama?

Još se nisu do kraja razjasnile razne dubioze, nepravde i nedjela prošlosti, a već su nas sustigla nova nedjela i nove nepravde ratne i tranzicijske stvarnosti, pri čemu je uloga i moć intelektualaca sve dvojbenija i slabija. U nekom smislu njihova se drugost/stranost u odnosu na vlastito društvo ili polje djelovanja osjeća kao prijetnja većinskim politikama, etničkim ili vjerskim strategijama, pa i demokratskom razvoju. Upravo suprotno, prije nekoliko godina proklamirani interkulturalni dijalog, kao temeljna vrednota EU, nije trebao uputiti na međusobnu suradnju samo intelektualce, umjetnike i znanstvenike različitih kultura i socijalnih predispozicija, nego i afirmirati interkulturalnost kao vrijednost koja čuva dostojanstvo osobe i pojedinca razvijajući toleranciju prema drugom i drugačijem, što je zapravo uvjet za opstanak demokratskih odnosa u društvu. Briga i odgovornost za drugoga tako se u slučaju intelektualaca danas zapravo javlja kao zabrinutost nad vlastitom sudbinom i ulogom u društvu.

Iako se u već više od pola stoljeća u procesima intelektualizacije ljudskog rada i stvaralaštva zbiva „rodni obrat“, o njemu se vrlo malo raspravlja. Zašto je tome tako? Uz to javljaju se i oblici interkulturalne književne i umjetničke djelatnosti i djelovanja; kao posebne teme mogu se izdvojiti reprezentacija intelektualca u književnosti tranzicije, intelektualci i virtualni svijet, interkulturalni dijalog kao interdisciplinarni, socijalni i međuvjerski fenomen itd.

**„Desničini susreti 2013.“:
Intelektualac danas**

Program rada

Petak, 20. rujna 2013., s početkom u 09.00 sati

09.00-09.30: Otvaranje „Desničinih susreta 2013.“

*(Rektorat Sveučilišta u Zadru, dvorana 2.3, II. kat
Ulica Mihovila Pavlinovića bb)*

*I. sjednica (predsjedavaju: prof. dr. sc. Hilmo Neimarlija
i doc. dr. sc. Miranda Levanat-Peričić)*

09.30-10.00: Velimir Visković (Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb), *O intelektualnoj kulturi Zorana Kravara, umjesto in memoriam*

10.00-10.30: prof. dr. sc. Vjeran Zuppa (Akademija dramske umjetnosti, Zagreb), *Intelektualac: glasine o Subjektu*

10.30-11.00: prof. dr. sc. Josip Rastko Močnik (Filozofska fakulteta Univerzita u Ljubljani), *Medijski intelektualci*

11.00-11.30: prof. dr. sc. Losoncz Alpár (Fakultet tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu), *Biopolitika intelektualaca i mogućnost kritičke artikulacije sveta*

11.30-12.00: prof. dr. sc. Cvjetko Milanja (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), *Intelektualac u međuraću i danas*

12.00-13.00: Rasprava o temama I. sjednice

13.00-15.00: Stanka

*II. sjednica (predsjedavaju: prof. dr. sc. Zvonko Kovač
i prof. dr. sc. Vjeran Zuppa)*

15.00-15.30: prof. dr. sc. Hilmo Neimarlija (Fakultet islamskih nauka u Sarajevu), *Intelektualac danas: utopist budućnosti ili prošlosti*

15.30-16.00: doc. dr. sc. Christian Promitzer (Karl-Franzens-Universität Graz), *Između znanja u svrhi stjecanja moći i kritičke intervencije: o povijesti i budućnosti regionalne ekspertize austrijskih intelektualaca u kasnom 20. i ranom 21. stoljeću*

16.00-16.30: doc. dr. sc. Miranda Levanat-Peričić (Odjel za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru), *Što radi elitizam i populizam „korporacijskih“ intelektualaca u Žižekovim „zanimljivim vremenima“?*

16.30-17.00: dr. sc. Ivana Latković (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), *Intelektualizam tranzicije i tranzicija intelektualizma*

16.30-17.00: prof. dr. sc. Božo Repe (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani), *Između ideologije i ravnodušnosti: slovenski intelektualci danas*

17.30-18.30: Rasprava o temama II. sjednice

20.00: Večernji program (Gradska knjižnica Zadar, Ul. Stjepana Radića 11) Akademik Tonko Maroević i prof. dr. sc. Helena Peričić (Odjel za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru), *Dva pogleda na poetski opus Vladana Desnice*

*Subota, 21. rujna 2013., s početkom u 09.00 sati
(Rektorat Sveučilišta u Zadru, dvorana 2.3, II. kat
Ulica Mihovila Pavlinovića bb)*

*III. sjednica (predsjedavaju: prof. dr. sc. Josip Rastko Močnik
i prof. dr. sc. Losoncz Alpár)*

09.00-09.30: prof. dr. sc. Tatjana Rosić Ilić (Fakultet za medije i komunikacije Univerziteta Singidunum), *Ugled na ponudu: transformacije i transferi simboličkog i društvenog intelektualnog kapitala u savremenom društvu masovnih medija*

09.30-10.00: prof. dr. sc. Zvonko Kovač (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), *Tumačenja i prikazivanje intelektualca umjetnika danas*

10.00-10.30: doc. dr. sc. Bojan Đorđević (Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu), *Intelektualac kao književni lik: od heroizma do kiča*

10.30-11.00: dr. sc. Virág Zoltán (Filozofski fakultet, Sveučilište u Segedinu), *Vodeni svjetovi: aluzije i iluzije*

11.30-13.00: Promocija izdanja Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Gradska knjižnica Zadar, Ul. Stjepana Radića 11

Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (uredili), *Intelektualci i rat, 1939.–1947.* Zbornik radova s međunarodnog skupa *Desničini susreti 2012.*, svezak 1. i 2. FF-press, Zagreb 2013.

Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (uredili), *Vladan Desnica i Desničini susreti: pogled unatrag i pogled unaprijed*, Dijalog s povodom 5, FF-press, Zagreb 2013.

Branimir Janković (pripremio), *Intelektualna historija danas*, Dijalog s povodom 6, FF-press, Zagreb 2013.

Tomislav Brandolica, Marko Lovrić, Filip Šimetin Šegvić (pripremili), *Marc Ferro. Slika u povijesti, povijest u slici: „pokretna“ historija.* Dijalog s povodom 7, FF-press, Zagreb 2013.

Govore: Ivana Cvijović Javorina, Boris Bui (FF-press, Zagreb), Branimir Janković, doc. dr. sc. Miranda Levanat-Peričić, prof. dr. sc. Drago Roksandić, dr. sc. Tatjana Rosić, Filip Šimetin Šegvić, Velimir Visković.

*IV. sjednica (predsjedavaju: doc. dr. sc. Bojan Đorđević
i prof. dr. sc. Cvjetko Milanja)*

15.00-15.30: Ivan Radenković (NVO Gerusija, Novi Sad), *Intelektualac neoliberalizna i novog „istinskog“ socijalizma: tačke podudaranja*

15.30-16.00: doc. dr. sc. Vladimir Gvozden (Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu), *(De)maskirani intelektualac*

16.00-16.30: Ivana Cvijović Javorina (Zagreb), *„Kilo mozga – dvije marke!“ Cijena intelektualca danas?*

16.30-17.00: Nikolina Šimetin Šegvić i Filip Šimetin Šegvić (Zagreb), *Pogled iznutra: intelektualci danas*

17.00-17.30: prof. dr. sc. Drago Roksandić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), *Vladan Desnica – intelektualac danas*

17.30-18.30: Rasprava o temama III. i IV. sjednice i završne opservacije (predsjedavaju: prof. dr. sc. Zvonko Kovač, prof. dr. sc. Drago Roksandić)

Nedjelja, 22. rujna 2013.

Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom

(Program će biti otisnut na posebnom listu)

U misiji koja se smanjuje – čemu (još) intelektualci?

U trenutku krize kucne obično i čas intelektualca, barem se tako kaže. Tako je bilo nekada. Najkasnije od 2008. živimo u trajnoj krizi, u kojoj ritam i brzinu politike i akcije spašavanja preopterećenim vladama diktiraju finansijska tržišta, dok se već ionako zadužene europske zemlje, poput nekog kućanstva, još više zadužuju. Intelektualci i kritika? Ništa od toga! Gdje su ti nositelji dalekosežnih vizija, intelektualci – angažirani promatrači i angažirani kritičari? Tko zauzima mjesto univerzalnog zagovornika koji, uslijed goleme stvarnosti pojedinačnih interesnih ciljeva, progovara u ime čovječanstva? Tko su danas zastupnici općeg morala koji se s građanskom hrabrošću zalažu za slobodu i toleranciju? Tko se predstavlja zagovornikom nepriviligiranih koji pronalazi nepravdu i podsjeća na pravednost? Univerzalnost, moralnost i pravednost – to opisuje polje intelektualaca.

Strukturne promjene javne rasprave

U suglasju sa starom tužaljkom o „smrti intelektualca“ – jer, tu i tamo se još pronalaze primjeri ove vrste – potrebno je obratiti pozornost na promjene u strukturama koje intelektualcu otežavaju intervencije. Rezultat glasi: zastarjelost. Intelektualci danas sasvim jednostavno djeluju suvišima. Čemu još intelektualci, kada se na njihovom mjestu mogu pojaviti eksperti, konzultanti, treneri i terapeuti? Čemu intelektualci, kada mediji, Internet i društvene mreže (kao što su Facebook i Google) za sve životne situacije imaju spreman brz odgovor? Čemu još intelektualci kada su se temeljna pitanja Zapada svela samo na rast, prosperitet i blagostanje, a ne na pitanja iz kulture o dobrom životu? Čemu, dakle, intelektualci kada je drugačiji oblik društva i života postao nezamisliv? Činilo se da je igra moderne na Zapadu namještena tako da traje vječno, dakle, ekonomska igra na kapitalizam, politička igra na demokraciju, a kulturna igra na individualizam, pa su i promišljanja o alternativnoj budućnosti djelovala kao nepotrebni luksuz – baš kao i sami intelektualci-predvodnici.

Četiri promjene su značajno ograničile djelokrug intelektualca u posljednjim desetljećima. Na području ideologije potonuće socijalizma nije označilo samo završetak jedne utopije, već je značilo i „kraj“ lijevih intelektua-

laca. Naravno, socijalizam, sa svojom sivom gerontokracijom na slabašnim temeljima, nikad nije mogao držati svijeću cvjetajućem kapitalizmu. Ali kao oblik konkurentskog sustava doprinio je kroćenju kapitalizma pomoću socijalne države te poticao potragu za alternativnom vizijom društvene zajednice i života. Nakon 1989. godine kapitalizam se više nije ni trebao krotiti, već je mogao nastupiti kao neoliberalna ideologija jednoga globalnog radikalizma financijskog tržišta i kao nasljednik socijalizma. Što se pak tiče područja institucija, razvoj u informacijsko i medijsko društvo doveo je do umnožavanja medijskih arena koje su pak prostor za artikulaciju rasprava o temama, problemima i načinima suzile, a brzinu komunikacije povisile svojim kratkim naslovnica. U medijskom razdoblju intelektualci djeluju poput dinosaurus – osim ako se ne preobrazu u televizične, ali isprazne, medijske intelektualce.

Model koji ističe?

Intelektualcima se čak i na području znanja javlja ozbiljna konkurencija. Od gospodarstva i politike, tih „tvoraca“ društva, traži se umjesto shvaćanja opće dobrobiti sve jača znanstveno-tehnička stručna kompetencija unutar specifičnih problema: dakle, socijalna tehnologija, a ne kritička refleksija. Postmoderna i njezino razdoblje različitosti ili današnja rasprava o mnogostrukim modernama na području kulture dubinski su potresli vjeru u racionalnost klasične moderne, budući da su se u pluralističkoj raznolikosti izgubili kriteriji prema kojima se sudilo o društvenim odnosima. „Kraj ideologije“, telekracija, ekspertokracija, partitokracija i postmoderni, odnosno neomoderni, pluralizam – svi su ti procesi ograničili društveni prostor.

Misija koja se smanjuje – intelektualci, model koji ističe? Ali oprez: poznato je da labuđi pjev zna potrajati dugo. Možda je s intelektualcima kao s kraljevima u starim vremenima: „Kralj je mrtav, živo kralj!“ I doista, figura intelektualca ima „dva tijela“, slično razmatranju Ernsta Kantorowicza o „dva kraljeva tijela“. Postoji tijelo aktera, dakle klasičnog intelektualca, koje je, čini se, u opasnosti od nestanka; postoji s druge strane i tijelo funkcije, što podrazumijeva samu intelektualnost. Kako se ta intelektualnost kreće i u kojim se oblicima može kristalizirati? Zanimljiva su četiri scenarija, koja mogu biti istovremena i jedan drugome bliska. Intelektualac-Svatković u

orijentacijskom si kaosu pomaže sam: individualno refleksijsko d. d. Ili družbina intelektualca-zajedničara koja pravi život traži u krivom društvu: u sekti. Treća je opcija osnivanje političke stranke: za internetske ljude su to pirati. Četvrto rješenje moglo bi se pronaći unutar virtualne inteligencije roja: za mrežne prijatelje je to Facebook. Pooštri li se međutim kriza tako da više ništa ne bude moglo prolaziti, neće više biti dostatno ostati na tom „samo tako dalje“. Najkasnije u tom trenutku mogao bi kucnuti čas nove figure intelektualca, predvodnika, koja će se, uz spoznajnu smjelost i moralnu odvažnost, primiti intelektualnog posla stvaranja novoga životnog obrasca.

Hans-Peter Müller, „Auf schrumpfender Mission – wozu (noch) Intellektuelle?“, *Neue Zürcher Zeitung*, 18. 10. 2012.; s njemačkog jezika preveo Filip Šimetin Šegvić

„DESNIČINI SUSRETI 2013.“:
INTELEKTUALAC DANAS

SAŽECI PRIOPĆENJA

Ivana Cvijović Javorina

III. gimnazija, Zagreb/doktorandica na Poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu

ivana_cvijovic@yahoo.de

**„Kilo mozga – dvije marke!“
Cijena intelektualca danas?**

Nemoguće je previdjeti ulogu intelektualaca u tranzicijskim procesima u Europi od konca osamdesetih, to jest početka devedesetih godina. Uvriježeno je mišljenje da su intelektualci posebice važni i najpotrebniji u vremenima krize ili vremenima velikih društveno-političkih promjena. Cilj ovoga rada je na diskurzivnoj razini ispitati promjene u značenjima pojma „intelektualac“, fokusirajući se usporedno na dva vremenska perioda: veliku prekretnicu 1990./1991. u hrvatskom slučaju, odnosno 1989./1990. u njemačkom slučaju te na današnju situaciju, polazeći od pretpostavke da su se u međuvremenu odigrale važne promjene i u percepciji intelektualaca i u njihovu samorazumijevanju. Budući da je danas znanje mnogo dostupnije nego ikada prije, intelektualci su izgubili monopol i elitističku ekskluzivnost u utjecanju na formiranje javnog mišljenja. Ipak, to ne znači da su „izumrli“, nego su svoje djelovanje morali prilagoditi novoj situaciji – društvu masovnih medija.

Kritičkom analizom tekstova iz hrvatskih i njemačkih časopisa te tekstova objavljenih u „novim medijima“ (internetski forumi, blogovi itd.) pokušat će se dati odgovori na sljedeća pitanja: Tko su ljudi koje današnja javnost percipira kao intelektualce? Jesu li to znanstvenici svjetskoga glasa, vrhunski stručnjaci na svojim profesionalnim područjima koji se ne oglašavaju baš prečesto i u svakoj prilici ili se pak u javnosti intelektualcima češće smatraju oni koje nam medijske kuće „serviraju“ kao takve, uvjeravajući nas da upravo oni znaju „sve o svačemu“? Kakva je uopće vrijednost samog pojma? Ima li on danas neko „uzvišeno“ značenje to jest označava li osobu koja zaslužuje poštovanje običnih „smrtnika“ ili je intelektualac – gotovo u poslovičnom duhu – (p)ostao samo osoba koju se prepoznaje po tome što koristi više riječi nego što zapravo treba da bi rekla više nego što zna? Vraćamo li se time

izvornom značenju pojma, kad je intelektualac bio pogrdna riječ, pa čak i psovka, kao što mu je to pripisao Dietz Bering? Uspijevaju li intelektualci danas djelovati „uvjerljivo“ to jest mogu li uvjeriti javnost u svoju „neutralnost“, čak i onda kada su javno dostupni podaci o njihovim honorarima koje dobivaju za svoja pojavljivanja u medijima?

Ivana Cvijović Javorina (1985., Zagreb) studentica je Poslijediplomskoga doktorskog studija moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Na istom je fakultetu stekla zanimanje profesora povijesti i njemačkog jezika i književnosti. Zaposlena je u III. gimnaziji u Zagrebu kao nastavnik njemačkog jezika. Zajedno s Dragom Roksandićem dosad je uredila četiri zbornika radova *Desničini susreti* te publikaciju *Vladan Desnica i Desničini susreti: pogled unatrag, pogled unaprijed*, objavljenu povodom 25. obljetnice osnutka *Desničinih susreta*. Njezina su područja interesa oralna historija, generacijska povijest, povijest mladeži, kultura sjećanja te procesi suočavanja s prošlošću.

Bojan Đorđević

Filološki fakultet

Univerzitet u Beogradu

bojan.djordjevic@ikum.org.rs

Intelektualac kao književni lik: od heroizma do kiča

U radu se analizira predstavljanje intelektualca kao lika u savremenoj književnosti. Nastoji se pokazati kako je paradigma ovakvog književnog lika doživljavala promene naporedo sa promenama u paradigmi intelektualca u svakodnevnom životu. U radu se najpre daju osnovni teorijski postulati izgradnje književnog lika, a napose intelektualizma kao okosnice takvoga lika. Potom se na primeru likova iz magistralnih dela srpske i hrvatske književnosti druge polovine dvadesetoga stoleća ukazuje na osnovne činioce u predstavi intelektualca u književnosti. Dok se intelektualac i u javnom diskursu doživljavao u drugoj polovini dvadesetog veka, baš kao i u prethodnom stoleću, kao etički princip, gotovo mitska figura pravednika ili grešnika, dotle je i njegova predstava u književnosti išla putanjom zacrtanom još od romantizma. Intelektualac kao lik tu je pre svega nosilac unutrašnjih borbi koje po svemu reflektuju borbe ideja i ideologija u realnosti njegova (i piščeva) vremena. Tu su se onda postavljale klasične relacije: književni lik intelektualca prema dobru i zlu, pravdi i nepravdi, religiji i ideologiji, i tome slično. Kako se u devedesetim godinama dvadesetoga stoleća stala razarati i razgrađivati klasična pozicija intelektualca u svetu, tako je i književni lik intelektualca pretrpeo znakovite promene. U „razglobljenom“ svetu, kako to veli Šekspir, i predstava intelektualca u književnosti dobija sasvim drugi diskurs, što se u ovom radu pokazuje na primeru nekoliko savremenih pisaca srpske i hrvatske proze. Od lika koji je u tzv. stabilnom diskursu oličavao mislioca sa etičkim utemeljenjem, a to će onda reći heroja ili izdajnika, danas je lik intelektualca u književnosti moguće ostvarivati ili na nivou snažne revalorizacije, ili ga nastojati održati u prethodnom diskursu, ali tada taj lik prerasta u običnu kič-figuru koja nema svoje književno dejstvo, niti se oformljuje kao delatni junak.

Bojan Đorđević (1965., Trstenik), gde je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi

kao docent na Katedri za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta u Beogradu, za predmete Arhivistika, Muezoologija i Dokumentalistika. Takođe je i viši naučni saradnik pri Institutu za književnost i umetnost u Beogradu. Član je Skupštine Matice srpske i član uredništva *Zbornika Matice srpske za književnost i jezik*. Proučava dubrovačku književnost kao i kulturnu istoriju Srba i srpsko-hrvatske književne i kulturne veze. Objavio je sledeće monografije: *Nikola Nalješković dubrovački pisac XVI veka*, *Biblijski i poslovični iskazi u dubrovačkoj književnosti*, *Molijer u Dubrovniku*, *Letopis kulturnog života Srbije 1941-1944*, *Kulturni život Srbije pod okupacijom*, *Pola veka nauke o književnosti: Institut za književnost i umetnost 1962-2012*, *Arhivistički pojmovnik*.

Vladimir Gvozden

Filozofski fakultet

Univerzitet u Novom Sadu

vgvozden@open.telekom.rs

(De)maskirani intelektualac

Godine 1993. Bi-Bi-Si je organizovao jedno od svojih tradicionalnih Rajt predavanja (prvo je 1948. održao Bertrand Rasel). Ispostavilo se tada, pre dvadesetak godina, da je tema koja je bila predmet ovog predavanja zadržala nešto dublje u probleme sadašnjice nego što je to ranije bio slučaj. Naime, bilo je reči o temi intelektualca, a govornik je bio Edvard Said, koji je naredne godine objavio i knjigu *Prikazi intelektualca*. Prema Saidu, intelektualci treba da govore istinu, ali on ostavlja otvoreno pitanje koliko je relativno i lokalno značenje takve istine, odnosno koliko je ta istina relativna i lokalna. U takvom njegovom stavu je zapravo maskirano nelagodno pitanje: koji su izvori autoriteta i legitimiteta intelektualca?

U pomenutoj knjizi, Said pokušava da nađe izvore intelektualnog autoriteta i legitimacije mešajući liberalizam, modernu i postmodernu sa lokalnim i kulturnim uslovnostima. No, on ipak univerzalistički smatra da intelektualci treba da zauzmu stav „na osnovu univerzalnih principa“ (E. Said, *Representation of the Intellectual: The 1993. Reith Lectures*, London: Vintage, 1994., 9.) „kako bi unapredili ljudsku slobodu i znanje“ (Isto: 13.). Jasno je, međutim, da nema sistema koji bi nam nedvosmisleno pokazao koju istinu treba slediti. Said, prikriveno preuzimajući Manhajmovu podelu na ideologiju i utopiju, uvažava ulogu *yes-sayers* (potvrđivača), koji se opredeljuju za vrednosti svoje kulture i razvijaju je kao insajderi bez neslaganja i sukoba, ali je lično naklonjeniji *nay-seyers* (negatorima), kritičarima kulturnih ortodoksija koji ostaju izvan podele privilegija, moći i počasti. U stvari, Saidov omiljeni intelektualac sadrži u sebi nešto od insajdera i nešto više od autsajdera, pošto je njegov zadatak „da otvoreno univerzalizuje krizu, da širi ljudski obim onome što trpi posebna rasa ili nacija [uočavamo da kod njega nema klase], da to iskustvo poveže sa iskustvima drugih“ (Said 1994., 33.). Ali jedno pitanje ostaje bez odgovora: da li je intelektualac podstaknut na intelektualno delovanje zbog iskonskih, lokalnih, instinktivnih lojalnosti (rase, naroda, religije) ili postoji neki racionalni i univerzalni skup načela

koji može da rukovodi njegovim pisanjem i govorom? U stvari, postavlja se temeljno pitanje za intelektualce: kako neko može govoriti istinu? Koju istinu? Kada, za koga i gde? I tako Said dolazi do utvrđivanja istinskog mesta iz kog izrasta problem intelektualca danas: „Fundamentalni problem je, dakle, kako pomiriti nečiji identitet i aktuelnost njegove kulture, društva i istorije sa realnošću drugih identiteta, kultura naroda?“ (Said 1994., 69). Tokom pomenutog predavanja, Said više puta podvlači stanovište da su intelektualci klasa kojoj je danas potrebna rehabilitacija i preosmišljanje uloge u društvu, kao i da je njihov zadatak uglavnom sveden na stvaranje institucionalne ili političke saglasnosti. Naravno, odmah se nameće pitanje od koje predstave u intelektualcu se pošlo da bi se stiglo do ove dosta zlokobne nevesele dijagnoze koja svedoči o kraju utopija. Nacional-humanistička paradigma, razvijena početkom 19. veku delovanjem kruga intelektualaca oko Univerziteta u Berlinu, i unutar pozitivističkih nastojanja u Francuskoj, stradala je pokušavajući da preskoči granice koje je sama sebi postavila. A ovaj problem delegitimizacije intelektualca je (naizgled) nadomestila varljiva, ali i sveprožimajuća ideja slobodnog tržišta ideja, znanja, obrazovanja i sl. (Napetosti proistekle iz krize modela nacional-humanizma biće temeljnije ispitane u izlaganju, odnosno članku za skup, u kojem ću posebno obratiti pažnju na odnos intelektualca i institucije univerziteta, kao i na veze apstrakcije znanja i apstrakcije tržišta.)

Vladimir Gvozden (1972., Novi Sad) radi kao docent na Odseku za komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. Objavio je sledeće knjige: *Jovan Dučić putopisac: ogled iz imagologije* (2003.), *Činovi prisvajanja: od teorije ka pragmatici teksta* (2005.), *Književnost, kultura, utopija: ogledi* (2011.), *Srpska putopisna kultura 1914.-1940.* (2011.) i *Nine Serbian Poets/ Devet srpskih pesnika* (antologija, 2012.); uredio je *Pregledni rečnik komparativne književnosti i kulture* (2011., zajedno sa Bojanom Stojanović-Pantović i Miodragom Radovićem) i priredio (zajedno sa Alanom Bešićem) temat *Polja* posvećen Zebaldu (2011.). Preveo je sa engleskog jezika više knjiga, uključujući *Poetiku postmodernizma* Linde Hačion, *Istoriju čitanja* Alberta Mangela (A. Manguel) i *Rečnik razvoja* Wolfganga Zaksa (Wolfgang Sachs). Učestvovao je na dvadesetak međunarodnih konferencija i objavio je na srpskom i engleskom više desetina radova iz oblasti komparativnog proučavanja književnosti i studija kulture. Tekstovi su mu prevedeni na mađarski, poljski, nemački, makedonski i španski jezik. Bio je gostujući istraživač na Univerzitetima u Torontu, Innsbrucku i Brnu, lektor za

srpski jezik u Poznanju i gostujući profesor u Regensburgu u okviru programa *Eurolecture* Alfred Toepfer fondacije (Hamburg). Držao je seminare iz teorije književnosti i iz srpske književnosti na univerzitetima u Londonu, Bambergu, Giessenu, Pragu, Budimpešti i Segedinu. Bio je saradnik naučnog projekta *East Looks West* na Londonskom univerzitetu, kao i saradnik na projektima Ministarstva za nauku Republike Srbije. Član je redakcije časopisa za književnost i kulturu *Zlatna greda* i *Zbornika za književnost* Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Dobitnik je Nagrade Društva književnika Vojvodine za prevod godine (2005.), Nagrade Izvršnog veća Vojvodine za mlade istraživače (2005.), Nagrade „Laza Kostić“ (2011.) i Nagrade Društva književnika za knjigu godine (2011.). Živi u Novom Sadu.

Zvonko Kovač

Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu

zkovac@ffzg.hr

Tumačenja i prikazivanje intelektualca umjetnika danas

U istraživanju će se promotriti uloga intelektualca-umjetnika u društvu općenito, s posebnim naglaskom na situacije u kojima se on osjeća kao stranac prema nacionalnom kulturnom i socijalnom kontekstu, npr. u romanu *Tujec* Ivana Cankara ili u romanu *Povratak Filipa Latinovića*, koji će se analizirati u intertekstualnom odnosu dva istoimena romana, kanonskog i suvremenog, Miroslava Krleže i Borisa Perića. Tema će se, zavisno od uspjeha istraživanja, nastojati povezati sa sličnim slučajevima u ostalim južnoslavenskim književnostima, s osobitim osvrtom na suvremeno stanje.

Zvonko Kovač (1951., Donja Dubrava u Međimurju) gimnaziju je završio u Čakovcu, a diplomirao, magistrirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Osim u svojstvu nastavnika u svim zvanjima, na matičnom je fakultetu djelovao kao voditelj južnoslavističkih katedri, suosnivatelj studija južne slavistike te kao pročelnik Odsjeka za slavenske jezike i književnosti, a sada je predstojnik Katedre za poredbenu povijest južnoslavenskih jezika i književnosti. Bio je na istraživačkim stipendijama A. von Humboldt, Basileus i dr. Na novom studiju južne slavistike, kao i na zagrebačkom doktorskom studiju književnosti, uz predavanja iz poredbeno-južnoslavističke problematike, redovito održava nastavu iz novije slovenske te suvremene bosanske i južnoslavenske međukulturne književnosti i kritike. Povremeno je predavao i na drugim sveučilištima u zemlji i inozemstvu (najviše na slavistici u Göttingenu te na Rijeci), a u posljednje doba surađuje sa slavističkim središtima u Ljubljani, Mariboru, Grazu, Novom Sadu, Kopru, Hamburgu, Halleu, Trieru, i dr. U svojim istraživanjima, osim pojedinačnim piscima iz južnoslavenskih književnosti, posebno se bavio pitanjima interpretacije književnosti i esejistike, metodologijom povijesti književnosti, međuknjiževnom kritikom i sl. Bio je voditelj više znanstvenih projekata. Uredničke poslove obavlja u časopisima *Filološke studije*, *Kaj*, *Kolo*, *Poznańskie Studia Slawistyczne*, i dr. Piše i objavljuje književnu kritiku i poeziju od studentskih dana. Osim petnaestak autorskih knjiga objavio je više desetaka znanstvenih radova i stručno-kritičkih članaka (koji su većim dijelom objavljeni u knjigama). Objavio je nekoliko zbirki pjesama (npr. *Courbette*, *Slutim sretnu ruku*, *Co, kaj?* (u suautorstvu s Joškom Božanićem)) i knjiga (npr. *Poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti*, *Međuknjiževne rasprave*, *Poetika Miloša Crnjanskog*).

Ivana Latković

Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu

ilatkovi@ffzg.hr

Intelektualizam tranzicije i tranzicija intelektualizma (na primjeru ljubljanske *Nove revije*)

Analizom doprinosa ljubljanske *Nove revije* polju intelektualnog djelovanja i angažmana osamdesetih i devedesetih godina u Sloveniji, u radu će se nastojati prikazati kako su autori, prije svega iz književne sfere, razumijevali vlastitu poziciju intelektualca, funkcije i zadaće svoga rada, kao i pretpostavke njegova djelokruga. Na temelju objavljenih tekstova i usmenih istupa autora kao što su Niko Grafenauer, Rudi Šeligo, Marjan Rožanc, Dimitrij Rupel, Drago Jančar, nastojat će se osvijetliti njihova viđenja smisla i uloge intelektualnog djelovanja u vrijeme tranzicije, i to prije svega u okviru razlikovanja njegove participacije u dnevnoj politici, uloge u razvoju neovisnih institucija i (de)legitimiziranja postojećih odnosa moći u vrijeme pokretanja *Nove revije* i danas.

Ivana Latković (1978., Zagreb) diplomirala je 2005. godine na Odsjeku za komparativnu književnost i Odsjeku za slavistiku Filozofskog fakulteta Sveučilištu u Zagrebu. Iste godine zaposlena je kao asistentica na Odsjeku za južnoslavenske jezike i književnosti gdje održava seminare s područja slovenske književnosti (uvodne kolegije i kolegije iz suvremene slovenske književnosti). Godine 2006. upisala je Poslijediplomski doktorski studij književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirala je 2011. godine pod mentorstvom prof. dr. Zvonka Kovača disertacijom *Reprezentacijske prakse prošlosti u suvremenom slovenskom romanu*. Izbor iz radova u posljednjih nekoliko godina: *Modaliteti reprezentacije i horizonti invencije prošlog u romanima D. Merca Galilejev lestenec i I. Škamperlea Kraljeva hči*, Zbornik prispevkov z Mednarodnega simpozija Obdobja 29: Sodobna slovenska književnost (1980-2010), (Ljubljana, 2010.); (suautor Zvonko Kovač) *(Ne)izrekljiva izkušnja taborišča in smrti*, (Po)etika slovenstva (Koper, 2011.); *Meje, kriza in razkroj predstavljanja v dramatici Rudija Šeliga*, Zbornik prispevkov z Mednarodnega simpozija Obdobja 31: Slovenska dramatika, (Ljubljana, 2012.).

Miranda Levanat-Peričić

Odjel za kroatistiku i slavistiku

Sveučilište u Zadru

miranda.levanat@zd.t-com.hr

Što radi elitizam i populizam „korporacijskih“ intelektualaca u Žižekovim „zanimljivim vremenima“?

Poriv „katastrofiranja“, smatra Slavoj Žižek, bio je najdraža mentalna vježba intelektualaca XX. stoljeća – *možda je ono što nesretni intelektualci ne mogu podnijeti zapravo to da vode život koji je u osnovi sretan, siguran i ugodan, pa su prisiljeni konstruirati scenarij radikalne katastrofe kako bi opravdali svoj viši poziv?* (Žižek, *Živjeti na kraju vremena*, 2012.: 520). U iskušenju da ponudi radikalno čitanje toga sindroma, Žižek citira kinesku kletvu „Dabogda živjeli u zanimljivim vremenima!“ te sasvim ležerno zaključuje da se približavamo novom dobu povijesno zanimljivih vremena, odnosno razdoblju nemira, rata i borbe za vlast u kojima stradavaju milijuni nevinih. Iako se čini da prepoznajući u aktualnoj suvremenosti „zanimljiva vremena“ iz kineske kletve, Žižek i sam podliježe dražima milenijske apokaliptike i „endizma“, njegovoj tezi ide u prilog činjenica da živimo u vremenu trajne ekonomske krize koja je postala načinom života i koje time pokazuje da se globalni kapitalistički sustav približava apokaliptičnoj nultoj točki. Preuzimajući od psihologinje Elisabeth Kübler-Ross shemu pet stupnjeva žalovanja (*poricanje, bijes, cjenkanje, depresija, prihvaćanje*), Žižek izdvaja i analizira primjere reakcija, tj. načina na koji se naša društvena svijest pokušava nositi s nadolazećom apokalipsom.

Polazeći od Freudova pojma „nelagode u kulturi“ (*Unbehagen in der Kultur*), Žižek se pita tko će artikulirati i iskoristiti očiti *Unbehagen* u liberalnom kapitalizmu? S tom nelagodom i u ovom se tekstu pristupa analizi retorike koju njeguju suvremeni pisci u svojim publicističkim i književnim tekstovima, osobito uzimajući u obzir ulogu intelektualaca u prošlim zanimljivim vremenima, u nadi da oni neće, poput njemačkih intelektualaca u opasci Karla Krausa biti *Dichter und Denker* („pjesnici i mislioci“) koji su postali *Richter und Henker* („suci i egzekutori“).

S tim u vezi polazim od jednog nedavnog pokušaja određivanja smjernica razvoja kulture/književnosti obzirom na uvjete „tržišta“ u Hrvatskoj. Nai-

me, iste godine kada je objavljena Žižekova knjiga, u domaćoj se javnosti odvijala polemika novinara i pisaca Ante Tomića i Jurice Pavičića, koji su zauzeli oporbene pozicije, uglavnom predstavljene kao elitističke nasuprot populističkima. Zazivajući *zdravu dozu tržišne neizvjesnosti u kulturi*, zagovarajući *kompromisnu, lako čitljivu, zabavnu i tržišno uspješniju literaturu*, pa zahtijevajući da književnici podijele *sudbinu poreznih obveznika za čije pare žive i stvaraju*, u svojim je novinskim tekstovima Ante Tomić predstavio program koji naoko ide ususret „malom čovjeku“, mobilizirajući uime književnosti sve neprijatelje književnosti. Stoga će jedan od izazova ovoga rada biti i nalaženje odgovora na intrigantno pitanje kako zapravo u književnom tekstu funkcionira taj program koji želi pomiriti „tržišnost“ i „malog čovjeka“, prije svega na primjeru Tomićeva romana-reklame *Vegeta blues* (2009.), prvog hrvatskog romana koji je napisan po narudžbi jedne korporacije. Ovaj primjer ujedno otvara i neka druga pitanja – prvo, možemo li govoriti o „korporacijskom“ intelektualcu? Drugo, nije li „književnost“ kontaminirana oglašivačkim praksama, a napisana uime „malog čovjeka“, samo oblik zagovaranja tržišnog fundamentalizma?

S druge strane, koncept „elitne književnosti“ koji je u polemici zagovarao Pavičić, u njegovim se književnim tekstovima manifestira u prigušenim i odavno prevladanim orijentalizirajućim konceptima (primjerice, učestalo spominjanje Balkana u pejorativnom smislu). Njegova priča „Brod u dvorištu“ paradigmatički je primjer tog „elitnog“ programa. Priča se otvara citatom Friedricha Rückerta (1788.-1866.), jednog od utemeljitelja njemačke orijentalistike, preuzetim iz *Chidhera*, njegove balade o vječnom lutalici, koji je varijanta lutajućeg Žida, a u kojoj se priziva strah od povlačenja civilizacije pred najezdom elemenata ruralne kulture – *Al nakon petstotina ljeta stigoh na isto mjesto iz svijeta/ Tu više ne bje traga gradu; / nego je stoka brstila pruće, / duduk pastirov svirao stadu; / upitah: Kamo ste djenuli kuće?* Njegujući gotovo huntingtonovski koncept „sudara civilizacija“, Pavičić u svoju priču postavlja gastronomski superiorne „junake“ koji jedu samo *žutinicu, kavul, tikvice i fažolete, lešani bob s blitvom, šparoge i trljice s cikorijom*. Kulinarski puristi očito pripadaju kulturi maslinova ulja u nestajanju, jer na kraju priče na mjestu te civilizacije zatičemo neznanku, doseljenicu *u kućnom haljetku punom fleka*, čije je dijete *kuštravo i tamnoputo poput Brazilca*. U tom se književnom tekstu, kao i u njegovim publicističkim radovima, izražava stalni

strah od najezde Drugih, „seljaka s brda“, koji će Split pretvoriti u Balkan. U jednoj od svojih kolumni on jadikuje – *Split je danas najčišći Balkan, nesumnjivo najbalkanskiji dio Hrvatske* (SD, 3.4.2013.)

Na ruku ovom tipu diskursa idu političke figure koje foucaultovski rečeno njeguju „ubuizam moći“, kojima je svaki intelektualizam stran te svojim farsičnim verbalnim ispadima i ridikuloznim napadima na sve kritičare, ujedno svojim kritičarima priskrbljuju auru nedodirljivosti. Drugim riječima, zbog zaglušujuće galame „ubujevskih“ figura mi ne čujemo ono Hegelovo „tiho tkanje duha“ – potajno djelovanje na promjenu ideoloških koordinata, nevidljivo oku javnosti, koje odjednom eksplodira na neočekivan način.

U ovom će se radu retorika koju pojedini suvremeni intelektualci njeguju u svojim književnim i publicističkim tekstovima analizirati u kontekstu sustava reakcija koji je predložio Žižek, a kreće se od *poricanja do prihvatanja liberalne utopije*, uz neugodnu slutnju da su elitističke i populističke koncepcije korporacijskih pisaca tek prividno suprotstavljene pozicije, a u stvarnosti se u rasponu od tržišnog fundamentalizma do anakronog malo-građanskog konzervativizma iskazuje jedna te ista dobrodošlica Žižekovim „zanimljivim vremenima“.

Miranda Levanat-Peričić (1966., Rijeka) radi kao docentica na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost pri Odjelu za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru. Diplomirala je komparativnu književnost i indologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, magistrirala lingvistiku na poslijediplomskom studiju Sveučilišta u Zadru te doktorirala na izvan doktorskom studiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu disertacijom pod naslovom *Morfologija čudovišta i morfologija kulture. Klasični i judeokršćanski izvori eurocentrične slike čudovišta s posebnim osvrtom na postkolonijalni diskurs engleske književnosti*. Znanstvene radove objavljuje uglavnom u časopisima *Suvremena lingvistika*, *Književna smotra*, *Croatica et Slavica Iadertina*, a stručne priloge u časopisima *Zarez* i *Zadarska smotra*, gdje je i članica uredništva.

Losoncz Alpár

Fakultet tehničkih nauka
Univerzitet u Novom Sadu
corna@eunet.rs

Biopolitika intelektualaca i mogućnost kritičke artikulacije sveta

U radu se tretira pojam „parrhesia“ u kasnog Foucaulta u cilju analize mogućnosti kritičkog govora intelektualaca u neoliberalizovanom kapitalizmu. Pomenuti pojam obuhvata mogućnost da se kaže „sve“, zatim rizik subjekta govora koji se otvara pomoću izričaja stavova o svetu. Najzad, „parrhesia“ predstavlja teškoću tematizacije izgovara istine u kontekstu sveopšte relativizacije. Pod biopolitikom će se ovde podrazumevati one promene u današnjem kapitalizmu koje pogađaju životnu formu samog intelektualca, dakle, mogućnost telesno-govornog angažmana. Naročito će se obraćati pažnja na mogućnost kritičkog govora u konstelaciji komodifikacije životnih formi da bi se pokazale šanse za oformljanje kritičko-kompleksne analize u epohi koja sistematično obesmišljava takav nastup.

Losoncz Alpár (1958., Temerin) redovni je profesor Univerziteta u Novom Sadu. Između ostalog piše filozofske kao i druge tekstove, bio je urednik u različitim časopisima (*Uj Symposium*, *Polja* itd.) a bio je i glavni urednik časopisa *Habitus* koji se bavio sa multikulturalnom problematikom. Radio je prvo na Pravnom fakultetu u Novom Sadu a od 1988. zaposlen je na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, na Katedri za društvene nauke. Predavao je i na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, a od 1991. predaje kao gostujući profesor na Filozofskom fakultetu u Segedinu. U devedesetim godinama je inicirao nastanak Specijalističkih akademskih studija. Istovremeno je redovno predavao i u drugim akademskim mrežama širom Srbije. Njegove su najznačajnije knjige: *Otpor i moć* (Novi Sad, 2012.), *Moć kao društveni događaj* (Novi Sad, 2009.), *Neoliberalizam: izbor ili sudbina* (koautor, Novi Sad, 2007.), *Moderna na Kolonu* (Beograd, 1998.), *Kriza, suverenitet, moć* (Novi Sad, 2006.).

Cvjetko Milanja

Redovni profesor u miru

Intelektualac u međuraću i danas

Kada bismo se potrudili komparirati „učinak“ i tip intelektualnoga angažmana, podrazumijevajući istup intelektualca kao tipa „opće prakse“, u vremenu međuraća i vremenu samostalnih država nastalih raspadom Jugoslavije, uočili bismo vrlo signifikativnu situaciju. Dok su međuratni intelektualci, i lijevi i desni, svoj glas temeljili u stanju društva i/ili epistemi, pa je njihov prosvjed i angažman bio izrazitiji i snažniji, u naše današnje vrijeme, pozicija intelektualca „javne prakse“ iščezava logikom postmoderne paradigme, a i njegov glas je usidren uglavnom u (novu) političku stvarnost i novoliberalističku impostiranost „nove stvarnosti“.

Cvjetko Milanja (1943., Zaglav, Dugi otok) svoje je gimnazijsko obrazovanje stekao u Zadru, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1970. je diplomirao na grupama Jugoslavenski jezici i književnost te Talijanski jezik i književnost. Magistrirao je 1975., a doktorirao 1978. na književnom djelu Janka Polića Kamova. Od 1976. godine radi kao asistent na Katedri za noviju hrvatsku književnost, gdje je biran i u ostala znanstveno-nastavna zvanja te je 1997. postao redoviti profesor. Pokretač je poslijediplomskog studija kroatistike na Odsjeku za kroatistiku. Područje znanstvenog interesa Cvjetka Milanje je književnopovijesna i književnoteorijska problematika. Autor je brojnih knjiga i znanstvenih članaka. Neka od njegovih najznačajnijih djela su *Struktura i vizija Tadijanovićeve poezije* (1974.), *Alekmija teksta* (1977.), *Jakša Čedomil* (1985.), *Užas jezične moći* (1985.), *Janko Leskovar* (1987.), *Doba razlika* (1991.), *Hrvatski roman 1945.-1990.* (1996.), *Slijepo pjege postmoderne* (1996.), *Pjesništvo hrvatskog ekspresionizma* (2000.), *Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000.*, sv. I-II (2000.-2001.). Među novije naslove, ubrajaju se sljedeće knjige: *Hrvatsko pjesništvo od 1900. do 1950.* (2011.), *Čemu intelektualci u postmoderno doba* (2011.) i *Konstrukcije kulture : modeli kulturne modernizacije u Hrvatskoj 19. stoljeća* (2012.).

Rastko Močnik

Filozofski fakultet

Sveučilište u Ljubljani

josip.mocnik@guest.arnes.si

Medijski intelektualci

Čini se da su medijski intelektualci logički proizašli iz transformacije tradicionalnog intelektualca. Tradicionalni je intelektualac bio stručnjak s autoritetom koji je povrh vlastite specijalizacije intervenirao u slučajevima od javnog značaja. Danas mediji ne samo da odlučuju o tome što je važno, već su gotovo i jedino što je preostalo od javne sfere. Dakle, intelektualac je nužno „medijski“. On ili ona i dalje sežu povrh vlastite specijalizacije – uglavnom se bave pitanjima koja nisu povezana s tom specijalizacijom. Međutim, pitanja koja postavljaju formulirana su na način kojim se izbjegava bilo kakva profesionalna disciplina: „Zlatno pravilo“, „pametna specijalizacija“ (*smart specialisation*), „rezovi i mjere štednje“, „nužna strukturalna prilagodba“, „fleksibilnost-sigurnost“ (*flexicurity*) itd. To nije važno, budući da šira javnost nema nikakvu predodžbu o tome što se u tom trenutku odvija unutar samih disciplina: mediji se brinu o tome da njihova dostignuća ne dosežu preko institucionalnih parapeta. Odakle dolazi intelektualni autoritet? Čini se da je refleksivan: osoba stječe autoritet intelektualca zbog toga što su je mediji dovoljno često predstavili kao intelektualni autoritet. Čini se da je medijski aparat u opak krug samoopravdanja integrirao autorizaciju, izvedbu i potvrdu: radi li se o suvremenom šamanizmu?

Rastko Močnik (1944., Ljubljana), sociolog. Predaje teoriju ideologije, diskursa i epistemologiju humanističkih i društvenih znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani. Također je gostujući profesor na beogradskom Fakultetu za medije i komunikacije. Supredsjedatelj je Međunarodnog upravnog odbora Instituta za kritičke društvene studije u Sofiji i Plovdivu. Član je i međunarodnog savjetodavnog odbora časopisa *Eszmélet* iz Budimpešte te međunarodnog savjetodavnog odbora časopisa *Sociologičeski problemi* iz Sofije. Dio je uredništva ljubljanske izdavačke kuće Založba I*cf. i online časopisa *Transeuropéennes* iz Pariza. Nositelj je počasnog doktorata sa Sveučilišta „Paisije Hilendarski“ u Plovdivu (2005.). Najnovija knjiga koju je objavio naslovljena je *Spisi iz humanistike* (Ljubljana, 2009.). Autor je brojnih knjiga: *Mesčevo zlato. Prešeren v označevalcu* (1981.); *Ra-*

ziskave za sociologijo književnosti (1983.); *Beseda ... besedo* (1985.); *Extravagantia* (1993.); *Extravagantia II: koliko fašizma?* (1995.; Zagreb, 1998./1999.); *Alterkacije* (Beograd, 1998.); *Teorija za današnje vreme. Levi-Strauss, Mauss, Durkheim: tri klasike na opštestvenite nauki* (Skoplje, 1999.); *3 teorije: ideologija, nacija, institucija* (1999.; Beograd, 2003.); *Zasreštanija: istorii, prehodi, vjarvanja* (Sofija, 2001.); *Teorija za politiko* (2003.); *Julija Primic v slovenski književni vedi* (2006.); *Svetovno gospodarstvo in revolucionarna politika* (2006.); *Veselje v gledanju* (2007.).

Hilmo Neimarlija

Fakultet islamskih nauka u Sarajevu

Intelektualac danas: utopist budućnosti ili prošlosti

Saopćenje govori o situaciji intelektualca danas kao konstelaciji pobjeda i poraza intelektualaca u modernim procesima intelektualizacije ili lišavanja svijeta začaranosti (M. Weber), kao rezultatu povijesnih samointerpretacija intelektualaca kojima je dano da nađu arhimedovsku tačku uz uvjet da tu tačku upotrijebe protiv sebe (F. Kafka), kao epilogu postmodernih suočavanja intelektualaca sa smrtnošću svojih božanstava (I. Hassan).

Polazište je u logici nedjeljivosti uspona modernih društava, otpočinjanja povijesti kao raskida s prirodom u svijesti koja se budi (J. Burckhardt) i pojave intelektualca kao nekoga za koga se sve što ima nalazi ispred, a ne iza njega (K. Mannheim), ko se miješa u ono što ga se ne tiče i ko pretendira da osporava skup usvojenih istina u ime globalnog zamišljaja čovjeka i društva (J-P. Sartre). Razmatra se prinudna moć koncepata i moć intelektualca kao proizvođača modernih univerzalističkih koncepata, teorija i opsesija budućnošću, njihova djelatna uloga u inovacijskim, projektnim usmjerenostima društvenog života ka novom, njihova zasluga za prenošenje težišne duhovne pažnje sa onoga što ostaje po starom na ono što se mijenja. Stoga se uzima kao jedna strana, u sagledavanju pozicije intelektualca u ambivalenciji modernosti, Sartreovo određenje intelektualca kao proizvoda proturječnih društava, koji svjedoči o njima, jer je interiorizirao njihovu proturječnost, i koji je, dakle, povijesni proizvod. Drugu stranu se vidi u određenju intelektualca kao kreatora modernih društvenih konstitucija i institucija, koje svjedoče o protuslovljima u njemu kao tvoritelju utopijske politike i utoliko prvom vinovniku povijesnih radnji, te, dakle, proizvođaču povijesti. U tom smislu se Sartreov uvid, da se ni jedno društvo ne može žaliti na svoje intelektualce, a da istovremeno ne optuži samo sebe, jer ih ono stvara, prihvata i produžava u uvidu da se intelektualci ne mogu žaliti na svoja društva, a da istovremeno ne optuže sami sebe, jer su oni zaslužni za njihovo konstituiranje i za društveno institucionaliziranje čovjeka protiv njega samog.

Središnji nalaz u saopćenju je, međutim, da intelektualac, kao proizvod i proizvođač modernog društva, danas svjedoči gubitak samoutemeljenja u svjetovnoj budućnosti i utopijskoj politici na sličan način na koji teolog,

kao glasnik i čuvar vječnosti, i „konzervativni“ zastupnik tradicije, koje se inače uglavnom ne pribraja u intelektualce, manifestiraju gubitak utemeljenja u vječnosti i nasljeđu prošlosti. Intelektualac je danas premalo utopist budućnosti, kao što je teolog nedovoljno uvjerljiv utopist vječnosti i kao što je svjetovni „konzervativac“ neuvjerljiv utopist prošlosti. Idealističku i moralističku poziciju studije sadašnjosti sa stajališta budućnosti oskrnavili su ili upropastili intelektualci koji su utopijsku politiku podvrgavali različitim ideologijama i ideologizacijama povijesti, i koji su se prepuštali čarima mita i mitskog pretvaranja prolaznog svijeta povijesti u neprolazni poredak prirode (R. Barthes), drugim riječima, oni koji su htjeli vječnost koje su se unaprijed odrekli. Zato današnji nasljednici utopista budućnosti ne posjeduju (modernu) moć i (modernu) mogućnost da se kreativno suprotstavljaju navici, tradiciji i transcendenciji, da budu uvjerljivi heretici i čuvari svijesti koja nadvladava utemeljeni poredak. U ovdašnjim društvima u tranziciji, bivši ili tobožnji intelektualci, koji se udvaraju „svojim“ narodima, crkvama, prošlostima, tradicijama, vječnostima, uspijevali su i još uspijevaju da od te moći i mogućnosti prave sredstvo za izazivanje zla i nesreće ili barem karikaturu. S druge strane su nasljednici nekadašnjih utopista prošlosti ili vječnosti koji nisu autentični i uvjerljivi zastupnici mudrosti iz iskustva, iz nasljeđa prošlosti ili sa stajališta vječnosti, kako u razvijenim društvima komunikacije tako i u ovdašnjim društvima tranzicije. I u jednim i u drugim društvima danas su najglasniji „antiintelektualni intelektualci“ (Th. Adorno), koji se zaklinju u religiju i tradiciju na temelju svojih mišljenja, i „bijednici teologije“ i „gerilci mistike“ (De Certeau), koji podilaze medijima prizemnosti, prolaznosti i populizma i koji također prave svjetovnu karikaturu od teologije i mistike. Završni je nalaz da intelektualac danas nema nekadašnji ugled i utjecaj, jer je manje intelektualac nego što je to bio u ranijim vremenima. A izazovi i potrebe za idejama i stavovima, za konfrontiranjima misaonih inovacija i tradicija, za usklađivanjima kreativnosti i vjernosti, ali i za mirenjima drevnog, starog i novog na „putu ravnoteže“ (M. Ikbal) ili „srednjem putu“ (A. J. Toynbee), u današnjim konstelacijama „duha i zbilje“ nisu manji niti u globalnim niti u lokalnim vidicima. Danas je vjerovatno manje mnoštvo različitih pojedinačnih problema u svijetu koji traže rješenja pomoću ideja i stavova, ali je sigurno uvećana težina zajedničkih problema koji se šire u vremenu „umiranja prošlosti“ (J. H. Plumb), poravnavajuće „agresije bu-

dučnosti“ (E. M. Cioran) i općeg slabljenja „moralne pozornosti“ (I. Murdoch); ljude je nekada ugrožavala oskudica u informacijama, danas ljude ugrožava višak informacija. Intelektualcima danas nedostaje moći, o čemu govore mnogi, zato što im nedostaje skromnosti, o kojoj govori K. R. Popper i koju svjedoče kasni R. Garaudy, kada proklamira da samo Bog zna, i F. Braudel, kada u intelektualnom ostvarenju neusporedive grandioznosti navodi da ne nudi sveobuhvatno rješenje problema povijesti modernog svijeta već skicu za smjer razmišljanja, i zato što im nedostaje odgovornosti koju manifestiraju Cz. Milosz, S. Sontag, E. Fuentes, H. Küng, E. Said, O. Pamuk, A. Akbar i drugi koji dižu svoj glas protiv vlasti poretka moći i za vraćanje moralnom poretku.

Hilmo Neimarlija (1950., Ričica) predavač je na Fakultetu islamskih nauka. Pohađao je Gazi Husrev-begovu medresu te maturirao školske godine 1969./1970. Na Fakultetu političkih nauka završio je studij sociologije, a magistrirao je i doktorirao iz filozofskih nauka na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Nakon što je diplomirao 1974. godine, primljen je na mjesto asistenta na Fakultetu političkih nauka. To mjesto napušta krajem 1975. te prelazi u Islamsku zajednicu kao stipendist za mjesto asistenta na budućem Fakultetu islamskih nauka, gdje i danas predaje. Svoje prve radove objavljivao je već kao student, a sudjelovao je i u uredništvima časopisa (*Preporod*, *Takvim*) te raznih drugih publikacija (urednik Izdavačke djelatnosti Islamske zajednice, član redakcije Zbornika radova Islamskog teološkog fakulteta i Glasnika Vrhovnog islamskog starješinstva, prijevod i bilješke djela *Izbavljenje od zablude*, *Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu: 450 generacija*). Hilmo Neimarlija svojim djelovanjem aktivno sudjeluje u društvenim pitanjima. Sudjelovao je u pripremi i radu raznih znanstvenih i stručnih skupova kojima je cilj potaknuti intelektualce iz različitih vjerskih zajednica na međusobni dijalog te vjerske i povijesne teme. Dva puta je biran za predsjednika Sabora Islamske zajednice u BiH. Jedan je od autora Ustava Islamske zajednice. Od 1998. je poslanik u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Christian Promitzer

Sveučilište Karl-Franzens u Grazu
christian.promitzer@uni-graz.at

**Između znanja u službi vlasti i kritičke intervencije:
o povijesti i budućnosti regionalne ekspertize austrijskih
intelektualaca u kasnom 20. i ranom 21. stoljeću**

Uopće nije dvojbeno da je srednjoeuropski prostor – dakle prostor koji je uglavnom pokrivala nekadašnja Habsburška Monarhija – poznao specifični tip većinom židovskih intelektualaca, koji su označavali tadašnju modernu između Beča, Zagreba, Budimpešte i Praga. Raspadom Habsburške Monarhije, ubijanjem i tjeranjem židovske inteligencije i raslojavanjem regije nakon Drugog svjetskog rata (na sjeveroistočni dio Italije koji je bio pod NATO-om, zapadnjačko-neutralnu Austriju, zemlje koje su pripadale sovjetskom imperiju – dakle Čehoslovačku, Mađarsku, Poljsku i Rumunjsku te na sjeverozapadnu Jugoslaviju pod samoupravnim socijalizmom), nastaje praznina i u smislu lika srednjoeuropskog intelektualca.

Takva se situacija mijenja tek 1980-ih godina, kada je među disidentima u Mađarskoj i Čehoslovačkoj oživio takozvani mit o „Mitteleuropi“, kojeg je u Austriji prihvatio konzervativni predvoditelj Erhard Busek. On je upriličio određene sastanke nekomunističkih srednjoeuropskih intelektualaca, utječući tako i na proces prevladavanja komunističkih režima u regiji. Ekspertizu nad „Mitteleuropom“ koju su držale osobe iz Austrije slične Busekovom intelektualnom kalibru, ipak se promatralo kritički u susjednim zemljama nakon pada Berlinskog zida, odnosno još češće se jednostavno ignoriralo. Taj proces se odvijao istovremeno s približavanjem Austrije Europskoj Uniji, pa se Beč sam po sebi nije mogao postaviti na način na koji su to austrijski konzervativci očekivali – da ponovno zauzme mjesto koje je u kulturnom i intelektualnom smislu imao prije početka Prvog svjetskog rata.

Zbog toga se interes Erharda Buseka i drugih austrijskih intelektualaca koji su se smatrali regionalnim ekspertima, tijekom 1990-ih godina i početkom 21. stoljeća premjestio na područje jugoistočne Europe, odnosno Balkana. I u ovom je slučaju potrebno imati na umu da je spremnost u tim zemljama slušati austrijske poruke uglavnom bila vezana za zakašnjelu integraciju u Europsku Uniju koju su prouzročila ratna zbivanja u Jugoslaviji. U toj su se

situaciji austrijski eksperti prema zapadnoj Europi postavili kao samozvani prevoditelji, praveći se da su upoznati s potrebama i okolnostima jugoistočnih europskih zemalja. Istovremeno su pritom znali i tu regionalnu ekspertizu iskoristiti za austrijske gospodarske interese na prostoru jugoistočne Europe. Novčani zavod „Erste Bank und Sparkasse“ koji se u Beču odlučio na takve dalekosežne investicije u jugoistočnoj Europi čak je i u tu svrhu pokrenuo vlastitu zakladu. Ta je zaklada aktivna na području srednje i jugoistočne Europe: „Njena misija je zasnovana na ideji štedionica 19. stoljeća. Ona podržava društveno učešće i aktivizam civilnog društva; teži udruživanju ljudi i prenošenju saznanja o nedavnoj povijesti regije, koja je ponovno prošla kroz promjene od 1989. godine. Kao aktivna fondacija, razvija samostalne projekte u okviru tri programa: Društveni razvoj, Kultura i Europa“. Sveučilište u Grazu, s kojega dolazim i ja, pak je odredilo težište na „jugoistočnoj Europi“ (*Schwerpunkt „Südosteuropa“*) koje je zahvatilo sve fakultete. U tom smislu se govori: „Sveučilište Carolo-Franciscea u Grazu je kao prva visoka škola na njemačkom govornom području odredila da težište na jugoistočnoj Europi predstavlja osnovnu jezgru razvojnog koncepta čitavog sveučilišta. Time drugo najstarije Sveučilište u Austriji ne doprinosi samo geografski i povijesno gledano porasloj ulozi mosta prema prostoru jugoistočne Europe. Sveučilište preuzima i odgovornost za čitavu Štajersku u smislu mjesta stjecanja kvalifikacije i priprema put za ujedinjenu Europu.“ Na ovom mjestu potrebno je zapitati se oko ideološke pozadine ekspertize nad jugoistočnom Europom koju na sebe preuzimaju današnji austrijski intelektualci. Omiljeni topos pritom ostaje nanovo uspostavljeni kontinuitet s povijesnom srednjoeuropskom intelektualnosti prije Prvog svjetskog rata. S druge strane postoje i druge, često podsvjesne tradicije, koje se u politički relevantnim propovijedima o austrijskoj balkanskoj ekspertizi ne spominju. Pritom se ne misli samo na imperijalnu, ako ne čak i imperijalistički orijentirano austrijsko-mađarsko proučavanje Balkana. Prije svega potreban otklon od revizionističkog stava istraživanja jugoistoka nakon 1918. godine, koji se tijekom nacističke vladavine pokazao kao jednostavno pomagalo u korist „novom europskom poretku“, nažalost nije dovoljno izražen. No, takva se pitanja u krugovima prevladavajuće perspektive smatraju herezom ili, u najboljem smislu, nebitnim. Stoga ne mogu utjecati na činjenicu da se kritizirana stajališta ponovno etabliraju kao znanje u službi vlasti –

samo ovaj put u službi vladajućih elita Europske Unije. Takva su stajališta – budući da su uspostavljena uz centralne institucije kao što su sveučilišta – hegemonijska, a svojim intelektualnim zagovarateljima osiguravaju karijeru i resurse. U Austriji je doduše moguće pronaći i povezanu tradiciju kritičke intervencije, no ona je u društvenom smislu marginalizirana.

Kao primjer može poslužiti konvencija koju je predvodila u travnju 2013. Komunistička partija Austrije na kojoj se, preko jedne slovenske sociologinje i jednog političkog aktivista iz Grčke, govorilo i o društveno-političkim problemima jugoistočne Europe. Također, početkom svibnja 2013. u Beču je organiziran društveni forum o srednjoj i istočnoj Europi, koji se kritički očitovao na teme okoliša, uloge žena, izbjeglica, desnih ekstremizama i desnog populizma te krhkosti odnosno u konačnici i alternativni vezanoj uz još uvijek postojanu krizu kapitalističkog sustava.

Christian Promitzer (1962., Graz) docent je Sveučilišta u Grazu, a bavi se povijeshću jugoistočne Europe. Studirao je povijest, germanistiku i slavistiku. Doktorirao je 1996. godine na temi slovenske manjine u austrijskoj Štajerskoj („Verlorene Brüder. Geschichte der zweisprachigen Region Leutschach in der südlichen Steiermark“). Znanstveni interesi su mu etniciteti, procesi izgradnje nacija, nacionalizmi i etničke manjine jugoistočnoj Europi. Autor je raznih radova koji se, između ostaloga, bave i novijom povijesti i situaciji u bivšoj Jugoslaviji. Također je jedan od osnivača Centra za istraživanje balkanskih društava i kultura (*Center for the Study of Balkan Societies and Cultures*, CSBSC) pri Sveučilištu u Grazu te urednik časopisa *Ost-West-Gegeninformationen*. Autor je raznih publikacija, članaka i priloga, između ostaloga monografije (kao suautor) „*S kajera vün potegjeno*“. *Oblačilna in plesna dediščina Murskega polja s poudarkom na faro Križevci* (Bučecovci, 2010.).

Ivan Radenković

NVO Gerusija

Novi Sad

ivekvanivek@gmail.com

Intelektualac neoliberalizma i novog „istinskog“ socijalizma: tačke podudaranja

U ovom predavanju ću se baviti odnošenjima figure intelektualca u okviru dve doktrine: eurokomunizma u najširem smislu (imajući u vidu njegove leve i desne opcije) i neoliberalizma. Nastajući otprilike u isto vreme (krajem 60-ih godina prošlog veka), eurokomunizam kao varijanta *novog „istinskog“ socijalizma* (kako ga naziva Ellen Meksins Wood) i neoliberalizam kao dominantna političko-ekonomska paradigma (koja dominira i danas) figuriraju kao relativno suprotstavljene doktrine. Međutim, one se u nekim momentima suštinski preklapaju, a zadatak je prikazati ne samo tačke razilaženja, već i one podudaranja.

Prva tačka koja ih razdvaja jeste socijalistički projekt kao takav: eurokomunizam je put u socijalizam zamišljao kao ekstenziju liberalno-demokratskog kapitalističkog poretka koji je stvorio sve uslove za „kvalitativan skok u socijalizam“ (Santiago Carillo), dok je neoliberalizam naglašavao kako je liberalizam nedovoljan, pogotovu u okvirima keynesijanskog konstrukta klasnog kompromisa koji je omogućio državu blagostanja (*Welfare state*). No, ovo nominalno razdvajanje je u praksi značilo suštinsko približavanje. Ukoliko prihvatimo Mandelovu (Ernest Mandel) konstataciju da je eurokomunizam „kodifikacija evolucije komunističkih partija zapadne Evrope“, a istorijsko-političke činjenice obavezuju da se neoreformističke prakse eurokomunizma sagledaju u svetlu klasne saradnje komunističkih partija sa sopstvenim buržoazijama, onda kao zajednički denominator eurokomunizma i neoliberalizma možemo uzeti distanciranje od radničke klase kao „povlaštenog“ mesta društvene promene, kao i klase uopšte. Ovaj antiproleterski predznak je zajednički kako neoliberalnim tako i eurokomunističkim intelektualcima. Ako *novi istinski socijalizam* (eurokomunizam i koncepte pluralne demokratije) istorijski situiramo u vreme pojavljivanja neoliberalnih agendi koje su izvršile znatan uticaj na zacrtavanje novih pravaca socijalističkih borbi u Evropi, a mesto i ulogu intelektualca sagledamo kao distanciranje od sfere ekonomskih odnosa eksploatacije, time i od radničke klase kao takve, onda

bi se eurokomunistički projekt mogao indirektno približiti neoliberalnom baš na razini razumevanja uloge intelektualaca. Hayek i Mises su kao vodeći neoliberalni ideolozi pitanju intelektualca pristupili sa elitnih pozicija jer su podrazumevali da veliki deo čovečanstva ne misli ili nije sposoban da misli. Mises piše knjigu o socijalizmu¹ gde navodi, kako „mase ne misle“. Dakle, uloga neoliberalnog intelektualca jeste da oponira socijalizmu, jer, shodno neoliberalističkoj ideologiji nisu mase te koje pokreću istoriju, već individue (intelektualci, pojedinci, elite...) Intelektualac je postavljen u centar mogućnosti društvene promene. To je Hayeka i Misesavodilo ka osnivanju društva *Mon Pelerin* čija je primarna uloga bila reprodukcija intelektualaca koji će zastupati ideologiju ovakvog tipa. Neoliberalni intelektualac je duboko ukorenjen u ideologiju posedničkog individualizma i plaši se svakog oblika kolektivizma – osim korporativnog. On smatra da svako ima pravo na samoostvarenje, akumulaciju kapitala, slobodan život i životni stil. Sloboda je za njega sinonim za mogućnost, a ne za sigurnost (što bi bio prerogativ komunističke i socijalističke misli). Shodno neoliberalnoj doktrini svi ljudi su (barem *in potentia*) kapitalisti, jer je to prirodno čoveku kao takvom. Biti kapitalista (preduzetnik, lovac na profit...) se utoliko ne misli kao istorijska, nego kao transistorijska odredba. Što se tiče tzv. novog „istinskog“ socijalizma, on se zasnivana generalnoj tezi da se socijalistički projekat mora odvezati od partikulariteta društvenih klasa s obzirom da univerzalni ljudski ciljevi socijalizma transcendiraju „uske“ materijalno-klasne interese. Odlučujući momenat u ostvarenju ovih ciljeva je strateško distanciranje od sfere ekonomije i odnosa eksploatacije, tj. od klasne borbe, te upražnjavanje politike i ideologije u njihovoj autonomiji putem demokratskih borbi. Kako je celokupni socijalistički projekat time relociran na razinu narodnih saveza, ostaje da se konstatuje kako su principi narodne kohezije, univerzalnost opšteljudskih ciljeva i kapaciteta za kolektivnu akciju utemeljeni jedino na autonomiji politike i ideologije, i da nisu izraz materijalnih uslova života. Štaviše, teorijska tendencija autonomizacije političkog i ideološkog putem uspostavljanja *diskursa* kao vladajućeg principa društvenog života (Ernesto Laclau), vodila je tome da se put u socijalizam shvati i kao prakticanje diskurzivnih praksi. Ono što bi bio objekt novog „istinskog“ socijalizma

¹ Mises, Ludvig Von, *Socialism: An Economic and Sociological Analysis*, Yale University Press, 1951.

jedino zavisi od toga u kojoj meri je autonomna ideologija „istinskih“ socijalističkih intelektualaca sposobna da ga proizvede i veže za široko shvaćen kolektivitet narodnih saveza. To važi i za subjekt, pošto „istinski“ socijalisti zagovaraju socijalizam kao društveni sistem sastavljen od ljudi koji nisu vođeni glupim i niskim materijalnim interesima već racionalnošću, prisebnošću i zdravim razumom (*right-minded people*). U tom smislu intelektualcima je dodeljena važna ulogu koja se sastoji u radu na obrazovanju racionalnih nosioca društvenih promena shodno diskursu ili ideologiji, čiji su oni povlašćeni nosioci. Bez obzira što su narodni savezi fuzija heterogenih kolektiviteta i što nemaju kolektivni identitet, ono što ih formira u potpunosti zavisi od diskurzivnih sposobnosti intelektualaca čija je odgovornost da na taj način stvore uslove za mirni put u socijalizam. Tako intelektualci novog „istinskog“ socijalizma instruiraju mase putem ideologije, sistemski delujući na rastvaranje tradicionalne radničke klase koja je kao takva nesposobna da bude nosilac revolucionarne promene iz razloga njene potpune utopljenosti u materijalne interese. Samim tim ona je kod „istinskih“ socijalista shvaćena kao antirevolucionarna, usko ekonomistička i antiuniverzalistička snaga. „Čudna“ veza između uloge neoliberalnog i novog socijalističkog intelektualca počinje da se kristališe. Ako je delovanje neoliberalnog intelektualca prvenstveno ideološko-politički usmereno na „argumentovano“ demontiranje države blagostanja kroz hiperracionalizaciju tržišnih odnosa i sistematsko rastvaranje radničke klase, ako je cela stvar potpomognuta stvaranjem novih klasnih saveza, onda je eurokomunistička strategija klasnih saveza koju su zagovarali „istinski“ socijalistički intelektualci u izvesnom smislu koekstenzivna sa neoliberalnom. Ona je polučila efekte fragmentacije društva, eliminisala radničku klasu iz političke borbe, zagovarala radikalno demokratski pluralizam u vreme velike krize profita i slabljenja socijaldemokratije u zapadnoevropskim zemljama. Stavljanjem naglaska na društvene pokrete a ne na klasne antagonizme, eliminisanjem klasne problematike iz agendi društvenih pokreta, eurokomunizam je kao projekat zapadnih komunističkih partija direktno doprineo stvaranju uslova za nesmetanu redistribuciju klasne moći. Ovu redistribuciju je potakao neoliberalizam, time su i jedna i druga doktrina doprinele onemogućavanju stvaranja ozbiljnog otpora. Dakle, osnovna premisa novog „istinskog“ socijalizma glasi: društveni poređak suštinski zavisi od ostvarenog stepena racionalnosti, arealnost društvenih formacija nije izraz klasne borbe i sistemskih antagonizama, već izraz

deficita racionalnosti. Ovaj pravac socijalizma ima svoje preteče u idejama reakcionarnih socijalista u Marxovo vreme (Stirner, Bauer...) I sam Marx je neke od njih nazivao „instinskim“ socijalistima. On je u *Nemačkoj ideologiji* ovaj pravac podvrgao oštroj kritici, a zahtevu za izučavanjem apstraktne „socijalističke“ ideje Čoveka i ljudske prirode suprotstavio mnogo obuhvatniji zahtev - na osnovu zatečenih materijalnih uslova proizvodnje date društvene formacije razumeti istorijsku dinamiku u njenom klasnom ključu i, istovremeno, artikulirati drugačije društvene odnose koji zahtevaju ukidanje klasa. Kategorija ukidanja kod Marxa, utoliko što priziva Hegela i njegov pojam otuđenja, pretpostavlja nemogućnost prevazilaženja protivrečnosti na način njenog retroaktivnog integrisanja u elementarne društvene odnose. Ukidanje kao destrukcija klasnih odnosa ide s onu stranu kretanja samosvesti i svoje konstitutivne uslove nalazi u materijalnoj proizvodnji. Kako bi klasni odnosi mogli biti ukinuti, u smislu krajnjeg istorijskog rezultata revolucionarnog procesa, potrebno je složiti se oko toga da je kapitalizam uvek klasno polarizovano društvo, u kome je radnička klasa strukturno određena mestom u društvenoj podeli rada. U tom smislu je razmišljanje o društvenoj transformaciji neosnovano ukoliko ne uzima u obzir radničku klasu kao ključno mesto promene proizvodnih odnosa. Na kraju, neoliberalizam ne znači novi način proizvodnje kao što ni strategije eurokomunizma nisu doprinele tome da se dogode strukturalne promene u proizvodnim odnosima. To je i suština mirnog puta u socijalizam. Štaviše, način proizvodnje predstavlja problematiku čiju su važnost sistematski ignorisali. Utoliko, svaki socijalizam koji se ne fundira na konceptu radničke klase kao mesta materijalne proizvodnje, na konceptu eksploatacije i konceptu klasne borbe, jeste udaljavanje od marksističke misli i borbe.

Ivan Radenković (1977., Bor) – teoretičar-aktivist. Studije filozofije završio u Novom Sadu. Masterirao na problemu nauke u fenomenologiji i strukturalnoj psihoanalizi sa tezom *Nauka između strukture i fenomena*. Član je organizacije *Gerusija* (<http://gerusija.com>) iz Novog Sada od 2005. godine. Deo je uredništva časopisa za teorijske prakse *Stvar*. Organizator i učesnik programa *Uvod u radikalne teorije*. Aktivan u Udruženju romskih studenata iz Novog Sada. Prevodi sa engleskog i slovenačkog. Interesuje ga marksistička epistemologija, strukturalizam i teorija muzike. Učestvuje na domaćim i međunarodnim simpozijumima, tribinama i seminarima. Objavljuje po periodici.

Božo Repe

Filozofski fakultet

Sveučilište u Ljubljani

bozo.repe@guest.arnes.si

Između ideologije i ravnodušnosti: slovenski intelektualci danas

U javnoj komunikaciji u Sloveniji koriste se dva izraza: „razumnik“ i „intelektualac“. Semantička razlika je politička odnosno ideološka. Riječju razumnik obično se misli na pjesnike, književnike, istraživače, sveučilišne profesore, novinare, teologe i druge, koji su po svojoj političkoj pripadnosti desne orijentacije, a brojni su i revnosni pristalice Janeza Janše. Stariji po većini proizlaze iz nekadašnjeg kruga Nove revije, koji je u ovo vrijeme razdvojen i ne igra značajniju ulogu. Do sličnog razdvajanja došlo je i u Pen klubu te u Društvu slovenskih književnika, kada su iz svojih redova, zbog agresivnih i šovinističkih nastupa prema pojedinim kategorijama državljana, isključili (inače pasivnog člana) Janeza Janšu. Razumnici desne provenijencije u značajnom su broju skupljeni u Zboru za republiku, formalno civilno-društvenoj organizaciji, koja u stvari podržava političku desnicu, a posebice Slovensku demokratsku stranku. Često djeluju kao vjernici i slijede svoga Vođu. Riječju intelektualac obično se opredjeljuje osobe iz akademske sfere, koji su lijevo-liberalnog opredjeljenja. Oni su heterogeniji, neorganizirani te često društveno kritični i do svoje političke opcije, a veliki dio je i nazorski neopredijeljen ili se barem deklarira kao takav. Konflikt između obje opcije ima svoje korijene u povijesti: oni sežu pred kraj 19. stoljeća, a kulturni boj u Sloveniji od tada se generira i povremeno stupnjuje (tridesete godine 20. stoljeća, Drugi svjetski rat, gotovo cjelokupno razdoblje nakon osamostaljenja).

Suvremeni raskol u slovenskoj intelektualno-razumničkoj zajednici proizlazi iz vremena raspada Jugoslavije. Tada je „razumnički“ dio u prvi plan postavljao nacionalno pitanje i djelovao je nacionalistički, a „intelektualni“ dio je na prvo mjesto postavljao demokraciju.

Uključenje u EU i globalizacija na lokalne razmjere nisu imali značajniji utjecaj. Dio mlađih umjetnika i obrazovanih ljudi uspio se afirmirati u svijetu, a po većini je slovenska kultura (inače loše) državno održavana i samodovoljna, što se nakon raspada Jugoslavije samo okrijepilo. Generalno gledano

slovenski je intelektualni potencijal slab i razdvojen te do sad nije značajnije doprinio analizama uzroka sadašnje opće društvene krize te izlazu iz nje na novoj etičnijoj i socijalnoj razvijenijoj osnovi.

Božo Repe (1956., Spodnje Gorje kod Bleda) je redovni profesor suvremene povijesti na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Uže istraživačko područje mu je suvremena slovenska, jugoslavenska i srednjoeuropska povijest. Također se bavi i nastavom povijesti u školama. Autor je i suautor brojnih knjiga i udžbenika, primjerice *Obračun s Perspektivami* (Ljubljana 1990.); „*Liberalizem*“ *v Sloveniji* (Ljubljana 1992.); *The Repluralization of Slovenia in the 1980s* (suautor, Seattle - University of Washington, 2000.); *Slovenci v osemdesetih letih* (Ljubljana 2001.); *Jutri je nov dan. Slovenci in razpad Jugoslavije* (Modrijan, Ljubljana 2002.); *Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije* (tri sveska, Ljubljana 2002.-2004.); *Oris sodobne obče in slovenske zgodovine* (suautor, Ljubljana 2003.); *Rdeča Slovenija. Tókovi in obrazi socializma* (Ljubljana 2003.); *Sodobna zgodovina* (udžbenik, Ljubljana 2005.); *Prelom. Svet in Slovenci 1914-1918* (suautor, Ljubljana 2005., rusko izdanje 2011.); *Kriza. Svet in Slovenci od konca prve svetovne vojne do srede tridesetih let* (suautor, Ljubljana 2008.); *Resistance, Suffering, Hope. The Slovene Partisan Movement 1941-1945* (suautor i suurednik, Ljubljana-Trieste 2008.); *Pred časom. Portret Staneta Kavčiča* (suautor, 2009.); *O feldmaršalu Svetozarju Borojeviću de Bojni* (suautor, 2010.).

Drago Roksandić

Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu

drago.roksandic@ffzg.hr

Vladan Desnica, intelektualac danas

Vladan Desnica nikada o sebi nije javno govorio kao o intelektualcu. Stvarajući u doba kada se inteligenciju još uvijek dijelilo na „poštenu“ i onu koja to nije bila, na „narodnu“ i onu koja to nije bila, preferirao je govoriti o sebi kao o književniku, odnosno, umjetniku u profesionalnom značenju jednog i/ili drugog pojma. Oba je isto tako uvjetno koristio jer nije isključivao mogućnost pisanja primijenjene književnosti (izraz njegov!), kao što je inače tada već bio uobičajen pojam primijenjene umjetnosti. Nije se smatrao pozvanim prakticirati ni jednu ni drugu – naprotiv – ustrajavao je na estetičkim i etičkim imperativima književnog i umjetničkog stvaralaštva koji su ga htio on to ili ne htio činili elitnim intelektualcem u europskom poimanju tog pojma u prvoj polovici 20. stoljeća. Međutim, njegov je elitni intelektualizam bio ekskluzivno personaliziran, marginalno institucionaliziran u Savezu književnika Hrvatske i Jugoslavije ili Matici hrvatskoj itd. Medijski je Desnica bio krajnje limitiran pa je sve što je stvarao u javnosti bilo prepoznavano prije svega kao djelo s njegovim osobnim pečatom. Time su on sam i njegova djela postajali fenomenima i aktima nonkonformizma – jedinstveni u hrvatskoj i srpskoj književnosti i kulturi njegova doba.

Danas je sve ono po čemu je bio nonkonformist, nakon iskušenja 1990-ih godina, postalo književnim kanonom u obje književnosti, dakako, na različite načine. Pretvaranjem njegova opusa u kanonske, što sam Vladan Desnica za života nikada nije htio prihvatiti, postavlja se temeljno pitanje kako uopće „dekodirati“ Vladana Desnicu kao modernog klasika koji je i *post mortem* poput Miroslava Krležu ili Miloša Crnjanskog – intelektualac danas u postmodernom, medijskom dobu.

Drago Roksandić (Petrinja, 1948.) redovni je profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predstojnik je Katedre za povijest Srednje i Jugoistočne Europe, voditelj modula Diplomskog studija ranoga novog vijeka te nositelj kolegija „Teorije i metode“ na Poslijediplomskom

doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti. Voditelj je projekta „Triplex Confinium“ (utemeljenog 1996. godine). Voditelj je Znanstvenog programa *Desničini susreti* i jedan od utemeljitelja fakultetskog Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije. Autor je brojnih knjiga i znanstvenih radova, a posljednje djelo mu je *U Ninu i Danasu* iz 2011. godine. (Vidjeti biobibliografiju do 2008. godine u: Hrvoje Petrić, „Živjeti *Triplex Confinium* (u povodu 60. godišnjice rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića“, *Ekonomska i ekohistorija*, vol. 4, br. 4, str. 151–231).)

Tatjana Rosić Ilić

Fakultet za medije i komunikacije

Univerzitet Singidunum

tatjanarosic@hotmail.com

„Ugled na ponudu: transformacije i transferi simboličkog i društvenog intelektualnog kapitala u savremenom društvu masovnih medija“

Ne po prvi put teorija društvenih „polja“ simboličkog kapitala Pierrea Bourdieua pokazuje se dragocenom u razumevanju funkcionisanja savremenoga društvenog, političkog, kulturnog, i naučnog potencijala intelektualnog polja, pre svega kada je reč o promenama u vezi sa stvarnošću globalnog sveta masovnih medija. Poznato je da je Pierre Bourdieu izrazio svoju doslednu sumnju u kritički potencijal društva masovnih medija te da je njegova knjiga o televiziji ukazivala na nemogućnost masovnih medija da se na bilo koji način kritički predoči stvarnost današnjice. Ili, rečeno rečnikom Gi Deborra, mehanizmi društva spektakla toliko su moćni i podrobno razvijeni da je nemoguće da se u okviru medijskog sveta (koji podrazumeva sliku kao vrhunac simulakruma) na bilo koji način svetu uputi kritička poruka o njemu samome – ta „istina“ samo je još jedan od elemenata simulakruma koji društvo spektakla predočava kao „stvarnost“ savremenog sveta.

Pa ipak, i Burdije je učestvovao u televizijskim emisijama isto kao što je Debor snimao filmove. Iako eksperimentalni ti su filmovi, zahvaljujući radikalnom životnom konceptu koji je Debor odigrao do kraja, stekli neprocenjiv kulturni status. Čini se, na osnovu samo ova dva primera, a moglo bi se naći još mnogo njih (npr. televizijska emisija o Žaku Lakanu, Deridini i Delezovi televizijski intervjui, i, najsvježiji primer, film o Slavoju Žižeku) da su i najkritičniji među intelektualcima druge polovine dvadesetog i prve dve decenije dvadeset prvog veka pokazali razumevanje za svoju slavu, omogućujući joj da dobije i svoj neminovni, epohalno prepoznatljiv, medijski oblik.

Otuda se kao ključno pitanje vezano za poziciju intelektualca danas javlja upravo njegovo pojavljivanje u medijima i njegovo aktivno učešće u svetu proizvodnje značenja posredstvom masovnih medija. Šta se događa u trenutku kada kritički i čak aktivistički raspoložen intelektualac pristane na pakt sa jasno ocrtanim, i toliko puta kritikovanim, moćnim kapitalom multinacionalnih korporacija koji stoji iza sve dalekosežnije medijske (re)produk-

cije sveta u globalizaciji? Na koji način i u kojim pravcima masovni mediji omogućavaju transformaciju i transfer simboličkog kapitala koji poznati intelektualci današnjice „predaju“ na privremeno korišćenje medijskim kućama? Da li je to korišćenje zaista „privremeno“ ili omogućava neprekidnu (zlo)upotrebu intelektualnih resursa koja dovodi do obezvređenja i kompromitacije društvenog i simboličkog kapitala intelektualca današnjice? Postaje li intelektualac samo još jedan od medijskih zabavljača, čiji kritički diskurs biva poništen njegovom medijskom (zlo)upotrebom? Na koji način se, u ovakvim slučajevima, može govoriti o Benjaminovom konceptu „demokratizacije“ umetničkih i duhovnih vrednosti intelektualnih elita a na koji način, pak, o Benjaminovom konceptu „estetizacije politike“ kojoj su – voljno ili nevoljno – doprineli toliki intelektualci dvadesetog veka?

Moć masovnih medija donela je, zapravo, jednu jasno prepoznatljivu mogućnost koja se prepoznaje kao dvosekli mač u angažmanu intelektualca današnjice: intelektualni simbolički kapital može se, posredstvom medija, „investirati“ u druga polja društvene delatnosti pri čemu u tom transferu kapitala dolazi i transformacije intelektualnog statusa i delovanja. Masovni mediji omogućili su relativno lako i brzo preusmeravanje intelektualnog delovanja iz polja stvaralačkog i kritičkog mišljenja u polje političkog delanja i konkretne distribucije političke moći – ovo je preusmeravanje naročito značajno u humanističkim i društvenim naukama, kao i u pojedinim umetničkim disciplinama poput književnosti i/li pozorišta. Odlika ovog transfera iz jednog u drugo simboličko polje društvenih praksi je i neprekidno re-investiranje i obnavljanje simboličkog kapitala na taj način što se iz jednog polja društveno-simboličkog delovanja neprekidno prelazi u drugo, i obratno: intelektualac koji je založio svoje ime i javni ugled kao jemstvo svog odgovornog i kritičkog odnosa prema zajednici u određenim se trenucima/periodima vraća svojoj staroj ulozi „čistog“ intelektualca – ova igra menjanja polja delovanja služi, s jedne strane, obnavljanju intelektualnog kapitala ali sa druge, izbegavanju intelektualne odgovornosti. Jemstvo intelektualnog ugleda ovde je na sofisticirani način izigrano a intelektualac postaje osoba sa višestrukim javnim identitetom: u kritičnim trenucima polaganja odgovornosti za svoje npr. političke postupke intelektualac se lako vraća u prvobitno polje svoga akademskog ili umetničkog delovanja da bi se, kad prođe bura, i ukoliko mu to mogućnosti dopuštaju, ponovo obreo u političkoj igri raspodele konkretne društvene moći.

Društva postjugoslovenskog tranzicionog prostora suočena su, skoro svakodnevno, sa ovakvim transferima intelektualnog kapitala i njegovim transformacijama koja prate promenu kritičkog u ideološko-izvršni diskurs. Analitičko razmatranje uloge medija u ovim transferima (i na ovim prostorima) zapravo još uvek ne postoji kao dosledno i adekvatno istraživanje koje bi, možda, doprinelo i razumevanju prevazilaženja – kako na lokalnom tako i na globalnom nivou - bifurkacije na „levicu“ i „desnicu“, odnosno poimanje „progresna“ i „regresa“ u istoriji.

U tom smislu rad će biti posvećen analizi ovog fenomena kao i analizi konkretnih slučajeva iz srpskog intelektualnog i kulturnog života koje pokazuju da je danas intelektualni ugled davno prevaziđena i zapravo izigrana kategorija koja je stavljena u tržišnu ponudu: reč je o relativno urgentnoj situaciji na koju je neophodno dosledno kritički i promišljeno analitički reagovati kako bismo odgovorili na pitanje šta je danas zapravo jemstvo intelektualnog ugleda i da li nam je taj ugled, takav kakav je, zaista garancija ispravnog delovanja u korist zajednice.

Tatjana Rosić Ilić (1962., Beograd) vanredna je profesorka na Fakultetu za medije i komunikacije Univerziteta Singidunum u Beogradu i spoljni naučni saradnik Instituta za književnost i umetnost u Beogradu. Predavačica i saradnica Centra za rodne studije u Beogradu. Gostujuća profesorka na doktorskim studijama Filološko-umetničkog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu. Aktivna književna kritičarka kad joj mediji za to pruže priliku. Područja interesovanja: studije medija, kulture i roda sa fokusom na teoriju maskuliniteta, studije književnosti i studije kulturne politike. Autorka knjiga *Mit o savršenoj biografiji: Danilo Kiš i figura pisca u srpskoj kulturi* (Beograd, 2008.) i *Proizvoljnost dnevnika:romantičarski dnevnik u srpskoj književnosti* (Beograd, 1994.). Takođe urednica međunarodnog zbornika *Teorije i politike roda, rodni identiteti u književnostima i kulturama Balkana i jugoistočne Evrope* (Beograd, 2008.) i antologijskog izbora iz savremene srpske proze *Bizarni raskazi* objavljenog na makedonskom jeziku (Skoplje, 2002.).

Filip Šimetin Šegvić

Doktorand Poslijediplomskog doktorskog studija moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu

Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

phillip.simetinsegvic@gmail.com

Nikolina Šimetin Šegvić

Zagreb

nikolina.simetinsegvic@gmail.com

Pogled iznutra: intelektualci danas

Jedan opis pojma „intelektualac“ Hrvatskog enciklopedijskog rječnika iz 2003. nudi sljedeću definiciju: „mislilac koji javno djeluje kao moralna i humana snaga u društvu“. Ta je javna uloga intelektualca konstrukt s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Pitanje intelektualaca i suvremenosti, njihovog položaja i uloge u mijenjajućem društvu, te očekivanjima koja društvo prema intelektualcima uvijek iznova definira na najrazličitije načine, pitanje je koje je, može se reći, oduvijek aktualno. Tijekom čitavog 20. i 21. stoljeća filozofi, književnici, povjesničari, sociolozi i drugi teoretičari raspravljaju o pojmu „intelektualac“, doprinoseći pojmu – „spomeniku jednog problema“ (*Denkmäler von Problemen*), kako se izrazio Reinhart Koselleck. Politički skandal koji je danas poznat kao „afera Dreyfus“ i otvoreno pismo Émila Zole točka je od koje kreće i danas nezaustavljena lavina. Pojava masovnih medija omogućila je stvaranje industrije kulture i znanosti te, povezujući je s prosperirajućim sveučilištima, dala intelektualcima sve jasnije identitete unutar društva. Pojam „intelektualac“ postupno je tako ulazio u književni i znanstveni diskurs, kroz različite okolnosti i uvjete, poprimajući različito značenje. Sredinom 1950-ih godina američki su kritičari i teoretičari počinjali sve češće govoriti o modelu angažiranog intelektualca koji je u svijetu potrebniji – kontrastno tome, 1980-ih se, sve do danas, proteže niz više ili manje uvjerljivih naslova knjiga iz pera književnika, sociologa, teoretičara ili povjesničara koji govore o nestanku angažiranog intelektualca, propasti „intelektualnog svijeta“ koji je karakterizirao dvije trećine 20. stoljeća. Jean-François Lyotard 1980. godine je, odgovarajući u polemici s Maxom Gallom, govorio u *Le Mondeu* o „nadgrobnom spomeniku intelektualca“. Njemački je jezičar Dietz Bering 1982. istraživao intelektualce u prošlosti,

tragajući za „poviješću jedne psovke“ (*Die Intellektuellen: Geschichte eines Schimpfwortes*). S druge strane oceana pojavljuje se knjiga *The Last Intellectuals: American Culture in the Age of Academe* (1987.) povjesničara Russella Jacobya, koji komparativističkim pristupom uspoređuje nekadašnje odlike američkog društva i njegovu aktualnu situaciju koja je prouzrokovala „nestanak“ intelektualca. Unatoč tome što je od spomenutih debata prošlo više od tri desetljeća, i danas se ipak govori još o *rijetkim* intelektualcima, onima koji *postoje* i nisu *izumrli*. Sve šire dostupno obrazovanje, veliki napredak u tehnologiji i novi masovni mediji stvorili su jednu od brojnih kontradikcija novog vremena: čovjeka koji o društvu *ne* misli, iako je uključen u zbivanja koja se u njemu događaju. Tehnologija je omogućila svojevrsnu bezumnost, bezumno djelovanje, jer se sama može primjenjivati. Ispravno je Eric Hobsbawm rekao – moderna tehnologija odgaja mlade naraštaje i uči ih da je primjenjuju brzo i bez razmišljanja, ali je postojanje znanosti te želja za daljnjim razvijanjem iste ipak i danas jamac barem kakvog-takvog mjesta intelektualaca u svim modernim društvima. Posebno je zanimljivo vidjeti vrijedi li i danas podjela na javne i akademske intelektualce ili je intelektualac novim načinima i „pravilima“ komunikacije prisiljen biti jedna izrazito svestrana osoba kako bi se njegove misli čule. Usporedno s time, nameće se i pitanje mogu li intelektualci uvijek dati potrebne odgovore na postavljene probleme? Može li intelektualac danas biti univerzalan i treba li uopće tome težiti? Stoga je relevantno vidjeti koliko je antiintelektualizam prisutan u Hrvatskoj i što o njemu općenito misle domaći i strani intelektualci. S druge strane, nameće se pitanje ima li smisla težiti specijalizaciji među intelektualcima i jesmo li danas možda došli i do nove definicije intelektualca. Također, važno je uočiti i nove generacije intelektualaca (tzv. milenijska generacija) te pitanja i probleme s kojima je ona suočena. Problema je dakako mnogo više: od onih koji graniče i prelaze u političko pa sve do pitanja kulturne baštine. Metoda usmenih istraživanja, anketa, svojevrsna usmena povijest (*oral history*) otvara kroz šire kontakte s hrvatskim i svjetskim intelektualcima nov pogled prema prošlosti i sadašnjosti jednog kruga, stava prema društvenom razvoju i svijetu u kojemu živimo općenito. Na taj se način ne pruža samo mogućnost istraživanja trenutne situacije, već se kroz retrospektivu analiziraju rezultati procesa unutar jednog dugog trajanja, kroz drugu polovicu 20. i prvu polovicu 21. stoljeća.

Filip Šimetin Šegvić (1986., Zagreb) je diplomirani povjesničar i profesor povijesti. U pisao je 2004. jednopredmetni studij povijesti na Filozofskom fakultetu, a 2012. poslijediplomski doktorski studij „Moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu“. Dobitnik je nekoliko fakultetskih priznanja tijekom studija, među kojima i Rektorove nagrade u akademskoj godini 2006./2007. Od 2008. do 2013. godine stalni je član uredništva časopisa studenata povijesti *Pro tempore*, a 2012. je kao glavni urednik časopisa dobio i nagradu Filozofskog fakulteta „Franjo Marković“. Također surađuje od 2008. godine na projektu edicije *Dijalog s povodom*, u sklopu koje objavljuje dva sveska (2009. i 2012.). Sudjelovao je kao organizator, izlagač ili moderator na brojnim znanstvenim skupovima posvećenima povijesti historiografije, općoj povijesti 19. i 20. stoljeća te drugim temama. Znanstveni interesi su mu usmjereni na povijest Habsburške Monarhije, povijest Hrvatske i Austrije, intelektualnu i kulturnu povijest 19. i 20. stoljeća te povijest historiografije. Posljednji rad, naslovljen „The Age of Heroes in Historiography: The Example of Prince Eugene of Savoy“ objavljuje u časopisu *Austrian History Yearbook* (suautor, 2012.).

Nikolina Šimetin Šegvić (1987., Banja Luka) diplomirala je 2012. godine povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (tema diplomskog rada: Američka i britanska historiografija o raspadu Habsburške Monarhije). Kao mladu povjesničarku, zanima ju prvenstveno povijest Habsburške Monarhije u 19. stoljeću, urbana povijest (s naglaskom na grad Zagreb i arhitekturu), te intelektualna, kulturna i društvena povijest općenito. Bila je urednica časopisa *Pro tempore*, a sada je u uredništvu međunarodnog zbornika radova *Annales in Perspective: Designs and Accomplishments*. Sudjelovala je na znanstvenim skupovima i konferencijama te je autorica raznih stručnih i znanstvenih članaka, među kojima je posljednji „Kulturni, socijalni i intelektualni aspekti zagrebačke arhitekture moderne: ozdravljenje budućnosti“ (2012.).

Virág Zoltán

Filozofski fakultet

Sveučilište u Segedinu

viragzv@hung.u-szeged.hu

Vodeni svjetovi: aluzije i iluzije

Pri razmatranju djela pjesnika, romanopisaca i prozaika (Ottó Tolnai, István Domonkos, László Végel, Ferenc Maurits, Pál Böndör, Attila Balázs, Ottó Fenyvesi) iz Újvidéka (Novi Sad), posebna se pozornost pridaje problemu nacionalne tradicije, u kojem su koncentrirane intermedijalnost, interkulturalnost, iskustvo graničnih situacija većinskih i manjinskih pozicija i među-prostora, kao i izmjenjivost tjelesnih i spolnih uloga. U ovoj će se analizi, pri proučavanju točaka i prostora dodira i sličnosti raznih umjetničkih oblika, pristupiti djelu autora kao primatelja različitih kultura i jezika. Pritom će se naglasak staviti na otvorenost ideja (samo)reprezentacije i interaktivnu prirodu potrebe za odnosom s vlastitim likom u kontekstu djela hrvatskih (Tin Ujević, Juraj Plančić, Miroslav Krleža, Emanuel Vidović, Frano Šimunović, Ljubo Ivančić), srpskih (Miloš Crnjanski, Ivan Tabaković, Petar Lubarda) i slovenskih (Zoran Mušič) autora i slikara koji na sličan način pristupaju prostornom, umjetničkom i literarnom fenomenu formiranja identiteta, višezječnosti i multikulturalizma.

Virág Zoltán (1966., Zalaegerszeg), stekao je na segedinskoj Pedagoškoj akademiji Gyula Juhász zvanje profesora mađarskoga jezika, književnosti i kulture, a magistrirao je i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Segedinu. Od 1992. do 1997. uređuje književni časopis *Gondolat-Jel*. Od 1998. do 2002. docent je na Filozofskom fakultetu u Segedinu i na Institutu za medije u Budimpešti, a 2003. gostujući je profesor na Sveučilištu u Mariboru. Danas radi kao ravnatelj odsjeka, habilitirani sveučilišni docent na katedri Suvremene mađarske književnosti na Filozofskom fakultetu u Segedinu. Dobitnik je nagrada *Lovorov vijenac* (2002.) i *János Szíveri* (2006.). Napisao je brojna znanstvena i stručna djela: *A terméke-nység szövegtengere /A regényíró Brasnyó István/*, Újvidék-Szeged, 2000.; *Magán-szférák reinkarnációja /Kortárs horvát költők, Quorum antológia/*, Szeged, 2002.; *Végel-Symposion /Tanulmányok Végel László műveiről/*, Budapest, 2005.; *Odnosi i glasovi u tranziciji*, Osijek, 2007.; *Szülföldiek, határok, dialógusok /Beszélgetések, magyar, horvát, szerb és szlovén írókka/*, Veszprém, 2009.; *A szomszédság kapui*, Zenta, 2010.

Velimir Visković

Hrvatsko društvo pisaca u Zagrebu

velimir.viskovic@lzmh.hr

O intelektualnoj kulturi Zorana Kravara, umjesto *in memoriam**

Zoran Kravar je ključna pojava hrvatske znanosti o književnosti među znanstvenicima rođenim poslije II. svjetskog rata. U svojem radu nastavljač je sjajne plejade pripadnika „zagrebačke teorijske škole“ koju su diljem Evrope reprezentirali Z. Škreb, A. Flaker, S. Lasić, S. Petrović, M. Solar i dr. Svestrano teoretski potkovan, dobar poznavatelj povijesti hrvatske književnosti, izvrsno upućen u filozofiju, Kravar se fokusirao na tri velika tematska područja: U najranijem razdoblju istraživao je barok i stariju hrvatsku književnost (*Studije o hrvatskom književnom baroku*, Zagreb 1975.; *Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pjesništvu*, 1980.; *Das Barock in der kroatischen Literatur*, 1991.; *Nakon godine MDC*, 1993.); potom je bio zaoкупljen teorijom stiha i poviješću hrvatske versifikacije (*Tema „stih“*, 1993.; *Stih i kontekst*, 1999.), a u posljednjoj fazi života bavio se fenomenom antimodernizma u evropskoj književnosti (*Antimodernizam*, 2003., *Svjetonazorski separei*, 2005., *Kad je svijet bio mlad*, 2010.). U svojevrsnoj intelektualnoj autobiografiji *Uljanice i duhovi* (2009.) približio se beletrističkom diskursu, a u zbirci pjesama *Vinograd* (1998.) sjedinjuje svoj iskustveni doživljaj prirode s poznavanjem metričke tradicije hrvatske i evropske lirike.

S Velimirom Viskovićem surađivao je na *Enciklopediji Krležijani* i *Hrvatskoj književnoj enciklopediji* (zamjenik glavnog urednika). Dva i pol desetljeća tijesne profesionalne suradnje prerasla su u blisko prijateljstvo te će u izlaganju biti evociranja i osobna sjećanja na lik Zorana Kravara.

Velimir Visković (1951., Drašnice kraj Makarske) svoje je osnovno i gimnazijsko obrazovanje stekao u Splitu. Diplomirao je 1973. jugoslavenske jezike i književnosti te komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu a magistrirao na istom fakultetu 1977. Od 1976. radi u Leksikografskom zavodu Miroslav Kr-

* Akademik i sveučilišni profesor Zoran Kravar (Zagreb, 25. svibnja 1948. - Zagreb, 22. lipnja 2013.) bio je jedan od najkreativnijih i najodanijih suradnika „Desničinih susreta“. Odužujući se uspomeni na njega, Pripremni odbor odlučio je započeti ovogodišnju raspravu prisjećajući se dragog kolege i prijatelja.

leža u Zagrebu. Bio je član uređivačkoga kolegija više leksikografskih edicija (Enciklopedija Jugoslavije, Filmska enciklopedija, Hrvatska enciklopedija), te glavni urednik prve hrvatske enciklopedije personalnog tipa, trosveščane Krležijane. Također je urednik Hrvatske književne enciklopedije. Radio je u nekoliko uredništva časopisa i izdavačkih kuća, te obnašao odgovorne dužnosti u strukovnim organizacijama (potpredsjednik Hrvatskog centra PEN-a, predsjednik Hrvatskog društva pisaca). Gostovao je kao vanjski predavač na nekoliko hrvatskih i američkih fakulteta. Uz leksikografski i književnohistoriografski rad, permanentno se bavi književnom kritikom: u književnim časopisima i novinama objavio je više od pet stotina rasprava, eseja i kritika. U enciklopedijskim izdanjima Leksikografskog zavoda te u edicijama izvan Zavoda objavio je oko tisuću leksikografskih članaka. Autor je brojnih knjiga, među kojima se mogu izdvojiti: *Mlada proza* (1983.), *Umijeće pripovijedanja* (2000.), *Sukob na ljevici* (2001.), *Krležološki fragmenti* (2001.) i dr. Za književni i leksikografski rad primio je brojne nagrade.

Vjeran Zuppa

Akademija dramske umjetnosti, Zagreb

vjeran.zuppa@gmail.com

Intelektualac: glasine o Subjektu

Pjesnik Simonid je u Ksenofontovome spisu „O tiraniji“ prvi koji u grčkoj filozofiji raspravlja s vladarem o pitanju koje mu je ovaj „u dokolici“ postavio: „kako da popravi svoju vladavinu“. Prvi je, naime, koji nije filozof, a ulazi u raspru koja je dotle bila rezervirana samo za dijalog filozofa i vladara. Ulazeći u tu raspru ovaj pjesnik se pojavljuje, kaže Kojeve, kao *stanoviti posrednik* među njima. Kao *intelektualac*. Onaj koji jeziku *moći* nastoji posredovati govor *mišljenja*. Pojavljuje se, dakle, kao subjekt posredovanja. Radi, danas bi se reklo, na „propusnosti“ jednoga diskursa u drugi.

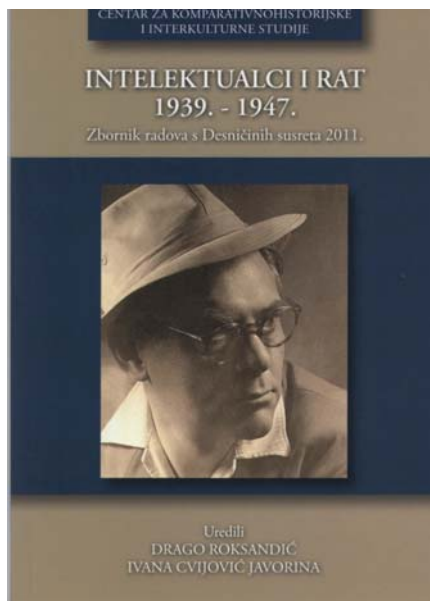
U postmodernim vremenima sa subjektom vrlo loše stoji. Jedni filozofi najavljuju njegov nestanak i smrt. Drugi njegovu „slabost“. To da više nema što reći. Ukratko: da više ništa ne nudi. Filozofi danas uglavnom su postfilozofije.

Biografije intelektualaca, danas, u jednome su isto što i u onih daleko ranijih. One su *glasine* o subjektu. Da ga ima, a ne da nije. Da njegova smrt nikome nije laka. Da mu je slabost jača strana...

Vjeran Zuppa (1940., Split) je profesor emeritus na zagrebačkoj Akademiji dramske umjetnosti. Završio je Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje je i doktorirao s temom: „Pojam dramaturgije u 20. stoljeću“. Od 1966. do 1977. godine bio je upravitelj i dramaturg Teatra &td. Teatar je tada osvojio pedesetak svjetskih i nacionalnih nagrada. Bio je urednik nekoliko časopisa i revija (*Razlog*, *Telegram*, *Teka*) te glavni urednik Grafičkog zavoda Hrvatske od 1979. do 1984. Član je P.E.N.-a od 1969. godine. Jedan je od osnivača Centra za dramsku umjetnost pri Institutu Otvoreno društvo. Zuppa je teoretičar, pjesnik i prevoditelj. Njegove zbirke pjesama su *Isprika za pjesmu* (1966.) i *Lirika i navika* (1969.). Prevodio je francuske, njemačke i talijanske filozofe, pjesnike i teoretičare. Objavio je knjige *Uvod u fenomenologiju suvremenog hrvatskog glumišta ili Štap i šešir!* (1989.), *Uvod u dramatologiju* (1995.), *Teatar kao scholé – ogled o subjektu* (2004.), *Ispruženi jezik. Razgovori, uglavnom, o politici* (2007.).

UPUTE SURADNICIMA ZA PISANJE PRILOGA U ZBORNIKU *DESNIČINI SUSRETI 2013.*

1. TEHNIČKE UPUTE

Svi prilozi moraju biti napisani na računalu, u nekoj od inačica programa MS Word (od MS Word 6.0 nadalje) ili u nekom od programa kompatibilnih s MS Word te trebaju biti snimljeni u formatu MS Word dokumenata (**.doc). Obavezno je korištenje latiničkog fonta **Times New Roman** (odnosno Times New Roman CE).

U tekstu priloga veličina slova je **12**, a prored **1,5**. U bilješkama veličina slova je **10**, a prored jednostruki (*single*). Tekst priloga autor treba poslati elektroničkom poštom ili dostaviti na CD-u.

Svaki rad mora sadržavati **sažetak** (između 1.000 i 1.500 znakova), **ključne riječi**, **popis literature** te **sažetak s naslovom i ključnim riječima prevedenim na bilo koji svjetski jezik**.

Molimo autore da radovi opsegom ne prelaze jedan arak (16 kartica). Ovisno o tehničkim mogućnostima, spremni smo u zbornik uvrstiti i određeni broj crno-bijelih priloga. Molimo da priloge šaljete odvojeno, u posebnom dokumentu, po mogućnosti u jednom od sljedećih formata: **.jpeg, **.gif, **.tiff ili **.bmp.

Budući da Zbornik prihvaća članke pisane bosanskim, crnogorskim, hrvatskim i srpskim jezičnim standardom, a Uredništvo zbog financijskih razloga ne može jamčiti kvalitetnu lekturu za tekstove koji nisu napisani na hrvatskom jeziku, najljepše molimo sve one koji su sami u mogućnosti osigurati lekturu svojih članaka da nam pomognu time što će nam dostaviti jezično lektoriran članak. Dakako, riječ je samo o molbi. Tehnička obrada u svakom slučaju ostaje naša obaveza.

2. UPUTE ZA PISANJE BILJEŽAKA

Prezime autora – verzal (velika tiskana slova)	Isto – kurziv
Naslov članka – kurent (obična slova)	Isti – verzal
Naslov djela – kurziv (udesno nagnuta slova)	n. dj. – kurziv
Naslov časopisa – kurziv	

Oznaka bilješke (fusnote) stavlja se iza interpunkcijskog znaka.

2.1. Citiranje knjige

- Ivan Basić, *Od domus episcopi do kule Jankovića. Prostorni razvoj Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom*, Zagreb 2010., 44.-55.

Kod broja stranice ne mora se koristiti kratica str., nego se samo piše broj stranice. Ako se navedeno djelo ponovno citira u sljedećoj bilješci, piše se: *Isto*, 60. (broj stranice).

Kad se isto djelo ponovno navodi u tekstu na drugome mjestu, treba upotrijebiti skraćeni naziv: Npr. I. BASICĆ, *Od domus episcopi do k. Jankovića*. Samo u kraćim radovima i s malo bilježaka može se upotrijebiti kartica *n. dj.* ako se od istog autora spominje samo jedno djelo: ISTI, *n. dj.*, 30.

2.2. Članci u časopisima

- Zvonko KOVAČ, „Poezija Vladana Desnice – Pokušaji intertekstualne analize“, *Republika*, 54/1998., br. 11-12, 93.-105.

Dakle, navodi se najprije ukupan broj godišta objavljivanja časopisa (54), zatim godina objavljivanja dotičnog primjerka (1998.) te naposljetku njegov broj (br. 11-12). Nakon podataka o časopisu slijedi broj stranice ili stranica (93.-105.).

2.3. Citiranje priloga u knjigama ili zbornicima radova

- Dušan MARINKOVIĆ, „Nove spoznaje o Vladanu Desnici“, *Desničini susreti 2005. – 2008. Zbornik radova*, (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010., 241.-254.

2.4. Citiranje novina

- „Vladan Desnica – pisac koji povezuje“, *Zadarski list* (Zadar), br. 3759, 20. IX. 2010., 2.

2.5. Citiranje arhivskih fondova

- Hrvatski državni arhiv, Zagreb (dalje: HDA), Predsjedništvo zemaljske vlade (dalje: PRZV), 6-14/54-17089/1920., kut. 1.

2.6. Citiranje iz enciklopedija

- „Vladan Desnica“, *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda* (dalje: OEJZ), sv. 2., Zagreb 1977., 305.

Ako je u enciklopediji navedeno ime autora članka, ono se može navesti i u citatu, na način na koji se navode imena autora članaka u časopisima (ime i prezime ispred naslova članka, ime kurentom, a prezime verzalom).

2.7. Citiranje s World Wide Web:

- Vladan JOVANOVIĆ, „Članovi porodice Desnica u jugoslovenskim enciklopedijama i leksikonima“ (<http://www.cpi.hr/download/links/hr/7319.pdf>).

2.8. Citiranje televizijske emisije:

- *TV interview. Misli 21. stoljeća* (Suočavanje s istinom, gost: Franjo Šanjek), urednik Branimir Bilić, Hrvatska televizija, Zagreb 29. 11. 1999.

„Desničine susrete 2013.“ financiraju i materijalno pomažu:

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba
Ured za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb
Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb
Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića, Zagreb

Informacije o „Desničinim susretima 2013.“:
Filip Šimetin Šegvić, tajnik Pripremnog odbora
phillip.simetinsegvic@gmail.com
desnicini.susreti@gmail.com

„DESNIČINI SUSRETI 2013.“
INTELEKTUALAC DANAS

Nakladnik

Filozofski fakultet u Zagrebu
FF-press
I. Lučića 3, Zagreb

Za nakladnika

Damir Boras

Urednici

Drago Roksanđić
Filip Šimetin Šegvić
Nikolina Šimetin Šegvić

Tehnički urednik

Boris Bui

Računalni slog

Boris Bui

Naslovnica:

Josip Vaništa, Pismo (2013.), ulje na platnu

Lektura

Jadranka Brnčić

Prijevod s engleskog i njemačkog jezika

Tomislav Brandolica
Filip Šimetin Šegvić

Tisak i uvez

Budućnost d.o.o., Novi Sad

srpanj 2013.

ISBN 978-953-175-478-1

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 852466

